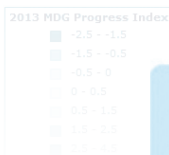

اهداف توسعه هزاره (MDG) و اهداف توسعه پایدار (SDG) (از MDG تا SDG)

فرزام پوراصغر سنگاچین - رئیس گروه محیط زیست امور برنامه ریزی، آمایش و محیط زیست

پیشگفتار

موضوع فرابخشی بوده و کلیه ابعاد توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی را شامل می‌شود و در آینده نیز بر اساس چنین شاخص‌هایی کشورها مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت، لذا ادغام این شاخص‌ها در سیاست‌ها و برنامه‌های حوزه‌های مختلف در برنامه ششم توسعه اجتناب ناپذیر است و باید به عنوان شاخص‌های هدف در حوزه‌های مختلف مورد توجه قرار گیرند، زیرا در آینده نزدیک بر اساس این شاخص‌ها کشورهای جهان مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت.

با عنایت به مراتب فوق در این گزارش به صورت خلاصه به روند تحول و تطور شاخص‌ها به طور عام، و اهداف توسعه هزاره (MDGs) و شاخص‌های توسعه پایدار (SDGs) اشاره شده و در ضمیمه گزارش نیز شاخص‌های یاد شده معرفی شده‌اند.

۱. مقدمه

استفاده از ملاکها و اصولی که خصوصیات کیفی سیاست‌ها و برنامه‌های یک کشور در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی

با پایان یافتن بازه زمانی اهداف توسعه هزاره (MDG) که در بزرگترین گردهمایی سران دولت‌ها در سپتامبر سال ۲۰۰۰ در نیویورک به تصویب رسیده بود، موضوع تدوین شاخص‌های توسعه پایدار (SDG) در اجلاس ریو بعلاوه ۲۰ در ریودوژانیرو برزیل در سال ۲۰۱۲ مطرح شد و مقرر گردید تا این اهداف جایگزین اهداف توسعه هزاره (MDG) شوند تا ملاک و معیاری برای ارزیابی فعالیت‌های بشر به طور عام و دولت‌ها به طور خاص در خصوص توسعه پایدار در چند دهه آینده شوند. پس از برگزاری اجلاس یاد شده و به منظور تدوین شاخص‌های توسعه پایدار جلسات و نشست‌های متعددی با مشارکت صاحب‌نظران از سراسر دنیا برگزار شد که سرانجام شاخص‌های توسعه پایدار تدوین شد که در آستانه تصویب در سازمان ملل متحد قرار دارد که پس از تصویب کشورها مکلف شد تا بر مبنای این شاخص‌ها گزارش‌های کشوری و ملی خود را تهیه و به مجامع بین‌المللی ارایه نمایند. نظر به این‌که موضوع توسعه پایدار و شاخص‌های ناظر بر آنها

۲- پیشینه شاخص‌های سنتی توسعه

اندازه‌گیری و سنجش میزان توسعه همواره به عنوان یکی از مهمترین موضوعات مورد توجه بسیاری از صاحب‌نظران اقتصادی و توسعه و همچنین سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان بوده است. زیرا هر کشوری می‌خواهد بداند که جایگاه آن در مقایسه با سایر کشورها از نظر توسعه یافتگی و رشد اقتصادی چگونه بوده و روندهای آن نیز طی سال‌های گذشته چه سمت و سویی داشته است. به همین دلیل نیز در خلال سال‌های گذشته تلاش‌های بسیار زیادی از سوی صاحب‌نظران برای اندازه‌گیری توسعه در غالب شاخص‌های متعدد صورت گرفته است که پیشینه برخی از آنها به بیش از چند قرن می‌رسد. (گلریز، ۱۳۶۷).

اندازه‌گیری و سنجش میزان رشد و درآمد ملی در کشورهای توسعه یافته تقریباً از اواسط قرن هفدهم آغاز شد. در سال ۱۶۶۵، ویلیام پتی^۱ در کشور انگلیس برآوردهای مقدماتی را برای اندازه‌گیری درآمد ملی این کشور انجام داد. سپس کارهای او توسط گریگوری کینگ^۲ دنبال شد. کینگ در سال ۱۶۹۶ درآمد بریتانیای کبیر آن روز را برای سال ۱۶۸۸ تخمین زد. در محاسبات این دو نفر، درآمد ملی، جریان کالاها و خدمات فرض شده بودند، می‌توانند به صورت کل درآمد یا کل هزینه اندازه‌گیری شوند. همین محاسبات در قرن هفدهم توسط دو اقتصاددان در کشور فرانسه انجام شد. قرن هیجدهم و نیمه اول قرن نوزدهم به دلیل تسلط رویکردهای اقتصاد نئوکلاسیک و حاکم شدن ساز و کار بازار در اقتصاد، چندان نیازی به اندازه‌گیری میزان رشد و توسعه احساس نشد. به همین دلیل نیز طی این دوره نسبتاً طولانی، تنها محاسبات شاخص‌های اقتصادی دو کشور روسیه و ایالات متحده به ترتیب در سال‌های ۱۷۹۰ و ۱۸۴۳ اندازه‌گیری و منتشر شد. از دهه ۱۹۲۰ به بعد به تدریج محاسبات ملی از حوزه عمل اشخاص و محققان خصوصی خارج شد و سازمان‌های رسمی و آماري کشورها، فعالیت‌های خود را در این زمینه آغاز کردند. در سال ۱۹۳۹، مجمع عمومی سازمان ملل متحد برای نخستین بار تخمین‌هایی از درآمد ملی ۲۶ کشور با استفاده از شاخص‌هایی منتشر کرد. با وقوع جنگ جهانی دوم، موضوع گسترش و اندازه‌گیری حساب‌های ملی دچار وقفه شد. در سال ۱۹۴۴، نمایندگان کشورهای امریکا، کانادا و بریتانیا نشست‌هایی را در واشنگتن برگزار کردند که در این نشست ضمن

و محیط زیستی و سایر حوزه‌ها را در قالب داده‌های کمی ارائه دهد، همواره به عنوان یکی از مسائل اساسی و مهمترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان، سیاست‌مداران و پژوهشگران بوده است که این کار با استفاده از شاخص‌هایی صورت می‌گیرد. شاخص‌ها معمولاً از نظریه‌ها، نگرش‌ها و یا موقعیت‌ها سرچشمه می‌گیرند و مانند علائمی مسیر و جهت حرکات را مشخص می‌کنند. به همین دلیل طی سال‌های گذشته تدوین شاخص‌ها در حوزه‌های مختلف برای اندازه‌گیری و سنجش عملکرد کشورها به‌خصوص حوزه‌های اقتصادی بسط و گسترش یافته و مدت‌های طولانی است که در سطوح ملی و بین‌المللی ملاک مقایسه کشورها محسوب می‌شوند. اما بزودی مشخص شد که این شاخص‌ها قادر به تبیین ابعاد مختلف توسعه نبوده و تصویر گمراه‌کننده‌ای از توسعه ارائه می‌دهند. به همین دلیل بازنگری در این شاخص‌ها در کانون توجه بسیاری از دولت‌های جهان به‌ویژه کشورهای توسعه یافته قرار گرفت.

با بسط و توسعه پارادایم توسعه پایدار در دهه ۹۰ موضوع تدوین شاخص‌های توسعه پایدار و سنجش کشورها بر اساس این شاخص‌ها بیش از گذشته مطرح شد. به همین دلیل در فصل چهارم دستور کار ۲۱ بر تدوین و بسط شاخص‌های توسعه پایدار و استفاده از آنها برای سنجش و اندازه‌گیری توسعه پایدار تأکید شده است. پس از تصویب دستور کار ۲۱ در سال ۱۹۹۲، همواره یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها در این خصوص این موضوع بوده است که چگونه می‌توان سیاست‌ها و برنامه‌های کشورهای مختلف را برای دستیابی به توسعه پایدار و پیشرفت آنان به سمت توسعه پایدار اندازه‌گیری کرد. با تشکیل کمیسیون برانت‌لند و کنفرانس سران زمین، برای توسعه شاخص‌های پایداری و همچنین روشهای سنجش آنها، تلاش‌های زیادی به عمل آمده و بعضاً نیز به موفقیت‌های قابل قبولی در برخی از حوزه‌های توسعه پایدار، به‌خصوص حوزه‌های اقتصادی بدست آمده است، با این حال به دلیل نگرش‌ها و ارزش‌های حاکم بر جوامع مختلف تا مدت‌ها اجماع کاملی در مورد شاخص‌های توسعه پایدار و روش‌های سنجش و اندازه‌گیری آنها وجود نداشت، لیکن با برگزاری کنفرانس ریو ۲۰۰۰ در سال ۲۰۱۲ این موضوع در دستور کار قرار گرفت تا بتوان شاخص‌های جامع و فراگیری در این خصوص برای سنجش توسعه پایدار تدوین کرد.

1- Sir William Petty
2- Gregory King-

بحث در مورد قابلیت مقایسه تخمین درآمدهای ملی، پاره‌ای از تعاریف و مفاهیم استاندارد را پذیرفتند. در سال ۱۹۴۷ کمیته کارشناسان آمار سازمان ملل متحد گزارشی تحت عنوان «اندازه‌گیری درآمد ملی و ساختار حساب‌های اجتماعی» را منتشر کردند. این گزارش و ضمیمه آن که توسط ریچارد استون^۱ نوشته شده بود، اساس نظام‌های حساب‌های بین‌المللی و سنجش میزان توسعه را تشکیل داد (همان).

با گسترش تهیه حساب‌های ملی در کشورهای مختلف در سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم و همچنین مطرح شدن نیازهای کشورهای در حال توسعه و مدنظر قرار دادن این نیازها در سیستم حساب‌های ملی و لزوم هماهنگی با سایر موسسات نظیر صندوق بین‌المللی پول (IMF)^۲ و سازمان توسعه همکاری‌های اقتصادی (OECD) از نظر تعاریف و مفاهیم، نیاز به تجدید نظر در گزارش ریچارد استون احساس شد و در نهایت پس از بررسی‌های زیاد سیستم حساب‌های ملی (SNA)^۳ در سال ۱۹۵۳ به منظور مقایسه کشورهای در قالب شاخص‌هایی تهیه شد که اولین سیستم حساب‌های ملی مدون و استاندارد سازمان ملل متحد بود. این سیستم نیز با توجه به نیاز کشورها در زمینه گسترش حساب‌های پیش‌بینی شده در سیستم پیشین، مورد تجدید نظر قرار گرفت و سیستم جدید در سال ۱۹۶۸ به تصویب رسید. هم‌زمان با این سیستم، گزارش جامع حساب‌های ملی اروپا (ESA)^۴ نیز توسط جامعه اروپا ارائه شد که حاوی اطلاعات وسیع‌تر و تعاریف و مفاهیم دقیق‌تری در زمینه تهیه حساب‌ها بود و در واقع به عنوان نسخه جامع‌تر سیستم حساب‌های ملی (SNA) سال ۱۹۶۸ معرفی شد. با وجود این که سیستم سال ۱۹۶۸، حساب‌های ملی را به طور محسوسی گسترش داده بود، اما هنوز موارد و موضوعات مبهم متعددی باقی مانده و محل مناقشه بودند (حساب‌های ملی ایران، مرکز آمار ایران، ۱۳۸۳).

اولین قدم در تجدید نظر در سیستم حساب‌های ملی سال ۱۹۶۸، سمیناری بود که در سال ۱۹۷۵ در خصوص مروری بر تجربیات کشورهای در حال توسعه در استفاده از سیستم حساب‌های ملی (SNA) سال ۱۹۶۸ برگزار شد. این جلسات به طور مداوم ادامه یافت تا در جلسه‌ای در سال ۱۹۸۲ گروه کارشناسان سازمان ملل متحد پیشنهاد طراحی سیستم حساب‌های ملی (SNA) جدید را ارائه دادند. هدف‌های اصلی تجدید نظر در سیستم حساب‌های ملی (SNA) جدید عبارت بود از به هنگام‌سازی اصول آن جهت مطابقت با شرایط جدید، ساده‌تر و روشن‌تر کردن مفاهیم آن و هماهنگ کردن آن با آمارهای استاندارد مربوط. در این هنگام برای برنامه ریزی تجدید نظر سیستم حساب‌های ملی (SNA)، یک گروه کارشناسی متشکل از نمایندگان سازمان‌های مختلف از طرف کمیسیون آمار سازمان ملل ایجاد شد. سازمان‌هایی که در این گروه نماینده داشتند، عبارت بودند از:

- * اداره آمار جامعه اروپا
- * صندوق بین‌المللی پول
- * سازمان همکاری‌های توسعه اقتصادی (OECD)
- * کمیسیون‌های منطقه‌ای سازمان ملل متحد
- * بانک جهانی

گروه‌های کارشناسی مختلف طی جلسات متعدد، طیف وسیعی از موضوعات متفاوت را مورد بررسی قرار دادند. موضوعات مورد بررسی به هشت دسته کلی تقسیم شده بودند که شامل ساختار حساب‌های ملی

1-Richard Stone-

2-International Monetary Fund-

3-System National Account-

4-The European System of Integrated Economic Accounts-

اما زمانی که استخراج، فراروی و در بازار مبادله شدند، در نظام حساب های ملی منظور می شوند. در نتیجه عدم منظور کردن چنین هزینه هایی در حساب های ملی، این احتمال وجود دارد که بسیاری از کشورها بیش از منابع تجدید پذیر خود نظیر جنگل ها، مراتع، منابع آبی و آبریان استفاده نمایند، به طوری که در نتیجه بهره برداری از این منابع بیش از ظرفیت باز تولید آنها، زمینه تخریب آنها را بوجود آورد. (دیکسون و همکاران، ۱۳۸۴).

از بعد محیط زیست، این شاخص ها فقط میزان فعالیت های اقتصادی را در یک جامعه نشان می دهند و به پیامدهای فعالیت هایی که باعث افزایش تولید ناخالص داخلی یا درآمد ملی شده اند، توجه ندارند، زیرا در بسیاری از موارد علیرغم افزایش قابل ملاحظه تولیدی ناخالص داخلی یا درآمد ملی، کیفیت محیط زیست به شدت نقصان یافته و سرمایه های طبیعی و محیط زیستی مستهلک می شوند. به عنوان مثال، تولى ناخالص کشور چین در خلال سال های اخیر رشد چشمگیری داشته است، اما از کیفیت محیط زیست این کشور در این مدت به شدت کاسته شده و با چالش های جدی در این زمینه مواجه است.

از بعد اجتماعی و توزیع درآمد نیز ایرادات اساسی را بر شاخص های سنتی توسعه و رشد اقتصادی مطرح می کنند. اولاً بر اساس این شاخص ها هیچ تضمینی وجود ندارد که درآمد ناخالص ملی بین تمامی افراد جامعه تقسیم شود و در حقیقت تولید ثروت بیشتر، تضمینی برای توزیع عادلانه تر ثروت و افزایش درآمد نسبی (واقعی) افراد جامعه نیست. نکته مهم این است که ثروت هنگامی خوب است که به افزایش رفاه جامعه منجر شود، یعنی توزیع متناسب داشته باشد و شکاف طبقاتی به وجود نیاید. دومین مشکل عمده در تعریف درآمد ناخالص ملی است که به مجموع ارزش افزوده (حاصل از نیروی کار و سرمایه) اطلاق می شود که مسلماً ارزش افزوده ای که هر کس به وجود آورده است حق اوست و کسی حق ندارد بخشی از آن مطالبه کند. تنها را تقسیم واقعی ثروت این است که هزینه ای که تولید ثروت بر دیگران تحمیل کرده است (مثلاً با برداشت از منابع طبیعی و یا محروم کردن دیگران از حق استفاده از یک مکان) را باید مطالبه و بین دیگران تقسیم کرد. حقیقت این است که در صورت محاسبه مالیات به این طریق، میزان مالیات بر درآمدی صدک های بالای درآمدی نه تنها کاهش نخواهد یافت بلکه افزایش خواهد یافت و در عین حال

(SNA)، محاسبه قیمت و مقدار، بخش خارج، بخش خانوار، بخش عمومی، حساب های تولید و جداول داده، ستانده، ترازنامه ها و هماهنگی سیستم حساب های ملی (SNA) بود که در نهایت در سال ۱۹۹۳ تصویب شد. (همان).

یکی از مهمترین شاخص هایی که برای مدت های طولانی برای سنجش رشد اقتصادی کشورها و حساب های ملی مورد استفاده قرار می گرفته است، شاخص هایی نظیر سرانه تولید ناخالص داخلی و سرانه درآمد ملی هستند. این شاخص ها برای مدت های طولانی مبنای سنجش کشورها برای مقایسه سطح توسعه محسوب می شدند. در حقیقت روش های سنتی رشد اقتصادی و رفاه جامعه، صرفاً بر تولید ناخالص داخلی (GDP) و تولید خالص ملی (NDP)^۱ تاکید می نمایند. به تدریج مشخص شد که چنین شاخص هایی، معیاری مناسبی برای سنجش رفاه اقتصادی محسوب نمی شوند. به همین دلیل بسیاری از صاحب نظران به این شیوه سنجش حساب های ملی انتقاد کردند و معتقد بودند که بسیاری از فعالیت های تولیدی و مصرفی دارای اثرات زیست جانی محیط زیستی بوده و هزینه های زیادی را به همراه دارند که نسل حاضر و نسل های بعدی می بایست هزینه های آنها را پرداخت کنند. در حقیقت شاخص های تولید ناخالص داخلی (GDP) و تولید خالص ملی (NDP) رشد پایدار بلند مدت اقتصادی را نمایان نمی سازند، زیرا این شاخص ها از تخریب منابع طبیعی و محیط زیستی در محاسبات خود چشم پوشی می کنند. علاوه بر این شاخص های یاد شده استفاده از سرمایه محیط زیستی را به عنوان درونداد^۲ در نظر نگرفته و استهلاک این منابع را نیز در نظر نمی گیرند. این مسئله باعث می شود تا بسیاری از پیامدهای نامطلوب محیط زیست یا هزینه های جانبی^۳ به عنوان هزینه های تولید منظور نشده و اغلب از محاسبه این هزینه ها در نظام حسابداری ملی صرف نظر شده و مقدار آنها صفر در نظر گرفته می شود. به همین دلیل بازنگری در سیستم حساب های ملی و مدنظر قرار دادن هزینه های کالاها و خدمات محیط زیستی و همچنین هزینه های تخریب محیط زیست در حساب های ملی مورد توجه قرار گرفت. به عنوان مثال، بسیاری از منابع طبیعی همچون نفت، ذخایر معدنی، جنگل ها و ذخایر آبریان به عنوان موجودی منابع در نظر گرفته نمی شوند،

1-Net Domestic product-
2-Input-
3-Externalities -

این روش به اصل عدالت اجتماعی نزدیکتر است. سومین مشکل این است که در درآمد ناخالص ملی حتی مواردی که هزینه هستند (مانند برداشت نفت که در حقیقت یک هزینه بر منابع ملی است تا یک درآمد) و یا مواردی که تبعات مثبت در جامعه ندارد (مانند حقوق یک زندانبان) جزو درآمد ناخالص ملی محسوب می‌شوند.

به موازات بسط و گسترش رویکردهای مختلف توسعه در خلال سال‌های پس از جنگ جهانی دوم و همچنین ایرادهای متعددی که به شاخص‌های سنتی رشد اقتصادی مطرح شد، تلاش‌های زیادی از سوی صاحب‌نظران برای تدوین شاخص‌ها و معیارهایی برای سنجش میزان توسعه توسط صاحب‌نظران صورت گرفت. پل استریتن^۱ از نظریه پردازان تجزیه و رفاہ عمومی، توسعه را به مفهوم نوگرایی و مدرن شدن می‌داند. بر این اساس شاخص‌هایی نظیر بهبود سطح و میزان درآمد ملی، شرایط تولید، سطح زندگی (تغذیه، مسکن، بهداشت و آموزش)، شرایط محیط کار، نهادها و سیاست‌ها را برای سنجش میزان توسعه پیشنهاد کرد. نظر استریتن درباره توسعه، معروف به نگرش به توسعه از بعد نیازهای اساسی است.

گونار میردال شاخص‌های دیگری را برای ارزیابی توسعه پیشنهاد کرده است که شامل شاخص‌های زیر است (مبانی نظری و مستندات برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳):

- * خردگرایی
 - * توسعه دانش و اجرای موثر برنامه ریزی توسعه
 - * افزایش بهره‌وری
 - * ارتقای سطح زندگی
 - * برابری اقتصادی و اجتماعی
 - * بهبود نهادها و رفتارها و عادات و رسوم
 - * استحکام و قوام مالی
 - * استقلال ملی
 - * دموکراسی گسترده در سطح جامعه
 - * انضباط اجتماعی
 - معیارها و شاخص‌های زیر نیز به عنوان معیارهایی از توسعه مناسب مورد قبول اکثر صاحب‌نظران در سطح جهان قرار دارد:
 - * تامین مخارج معیشتی خانوارها در زمینه نیازهای اساسی از جمله غذا، پوشاک، مسکن، بهداشت و درمان و سایر موارد
 - * وجود کار برای سرپرستان خانوار
 - * افزایش دسترسی عمومی به آموزش و ازدیاد نرخ باسوادی در جامعه
 - * افزایش مشارکت عموم افراد در اداره جامعه و حکومت
 - * استقلال ملی به مفهوم عدم تاثیرپذیری سایر دولت‌ها بر تصمیمات دولت ملی
- در این چارچوب تحقق اهداف اقتصادی از اولویت برخوردار است. زیرا در صورت تحقق اهداف اقتصادی است که سوء تغذیه، بیکاری و نابرابری درآمدها، نرخ باسوادی و سوء بهداشت و غیره کاهش می‌یابد و پس از این مرحله است که اهداف اجتماعی، فرهنگی و سیاسی اهمیت می‌یابند. دستیابی به نوعی از نظم، ثبات و

1-Paul Streeten-

2-Basic needs approach-

* تولید ناخالص داخلی میان انواع مختلف کالاها تمایزی قائل نمی‌شود. به عنوان مثال افزایش مصرف کالاهایی که تهدیدکننده بالقوه سلامتی هستند (نظیر الکل و سیگار یا غذاهای چرب)، علیرغم این که ممکن است رفاه انسان‌ها را کاهش دهند، به عنوان افزایش در تولید ناخالص داخلی منظور می‌شوند.

* درآمد ناخالص ملی قادر به نمایاندن نحوه توزیع درآمد در یک کشور نیست. در یک کشور با توزیع درآمد یکسان، درآمد ملی سرانه انعکاس واقع‌گرایانه‌ای از درآمد هر شخص است. اما در کشور دیگری که درآمد به شکل نابرابر توزیع شده و بخش عظیمی از درآمد در دست اقلیت محدودی قرار دارد، درآمد ملی سرانه نمی‌تواند انعکاسی از درآمد تک‌تک افراد باشد.

* درآمد سرانه یک کشور قادر به توضیح تمامی ابعاد توسعه نیست. به عنوان نمونه، بر اساس شاخص‌های موجود، سرانه درآمد ملی کشوری مانند کشور امارات عربی متحده بسیار بالا بوده و با پیشرفته‌ترین کشورهای توسعه یافته، برابری می‌کند، در حالی که بخش اعظم بالا بودن سرانه درآمد در این کشور ناشی از درآمدهای نفتی است و کشور مزبور در مورد سایر جنبه‌های توسعه نظیر آزادی‌های سیاسی، دموکراسی و سایر موارد، در زمره کشورهای پیشرو در این حوزه‌ها قرار نمی‌گیرد.

۳- پیشینه شاخص‌های توسعه پایدار

پس از برگزاری کنفرانس سران زمین در سال ۱۹۹۲، موضوع تدوین شاخص‌های توسعه پایدار و سنجش و اندازه‌گیری این شاخص‌ها به عنوان یکی از مهمترین موضوعات مطرح شد که در نهایت در فصل چهارم دستور کار ۲۱ بر این موضوع تاکید شد. در مقدمه فصل چهارم عنوان شده است که هر کشوری در عرصه توسعه پایدار به مفهوم کلی آن یک ارائه کننده و مصرف کننده اطلاعات قلمداد می‌شود. لذا این اطلاعات می‌بایست در قالب مفاهیم توسعه پایدار تدوین شوند تا بتوان از آنها در برنامه‌ریزی‌ها، تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌ها استفاده کرد. دستیابی به یک نظام جامع گردآوری و ارزیابی داده‌ها، تقویت و توانمندسازی ملی و بین‌المللی در زمینه جمع‌آوری، تحلیل و استفاده از داده‌ها در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی، اشاعه اطلاعات و قابل دسترس کردن آنها برای کلیه ذی‌نفعان از جمله اهداف این فصل عنوان

تعداد پایدار سیاسی و اجتماعی، هدف بلند مدت توسعه خواهد بود (مبانی نظری و مستندات برنامه چهارم، ۱۳۸۳).

به طور خلاصه روش‌های سنجش و اندازه‌گیری توسعه بر اساس رویکردهای اقتصادی که مدت‌های طولانی در چارچوب حساب‌های ملی (SNA) مبنای سنجش شاخص‌های اقتصادی در جهان بوده است، دارای کاستی‌های فراوانی بوده و تصویر گمراه‌کننده و بعضاً اغراق آمیزی از توسعه کشورها ارائه می‌دهد. به طور خلاصه از مهمترین ایرادات وارده بر شاخص‌های صرف اقتصادی می‌توان موارد زیر را برشمرد (دیک سون و همکاران، ۱۳۸۴):

* شاخص‌هایی چون تولید ناخالص ملی (GNP) به دلیل این که مبتنی بر ارزش کالاها و خدمات تولید شده در اقتصاد است، حتی هنگامی که ذخیره سرمایه طبیعی یک کشور تخلیه می‌شوند نیز افزایش نشان می‌دهند. به عبارت دیگر این شاخص‌ها، کمیابی منابع را نشان نمی‌دهند.

* هنگامی که کیفیت محیط زیست به دلیل انتشار آلودگی‌ها تنزل می‌کند، تولید ناخالص ملی همچنان افزایش نشان می‌دهد. به عبارات دیگر این شاخص‌ها، هزینه‌های تخریب محیط زیست و اثرات آنها بر سلامت و رفاه انسان‌ها را نادیده می‌گیرند.

* زمانی که نظام اقتصادی برای کاهش آلودگی‌ها هزینه‌هایی را پرداخت می‌کند (مانند احداث تصفیه خانه فاضلاب)، تولید ناخالص ملی افزایش می‌یابد. در حالی که چنین هزینه‌هایی باید از تولید ناخالص داخلی کسر گردند.

* تولید ناخالص داخلی، صرفاً تولید ناخالص داخلی را اندازه می‌گیرند نه تولید خالص داخلی را (یعنی تولید ناخالص داخلی منهای استهلاک)، لذا تولید خالص شاخص بهتری برای سنجش رفاه محسوب می‌شوند.

* تولید ناخالص داخلی (GDP) تغییر در بهره‌وری سرمایه انسانی و طبیعی را منظور نمی‌کنند.

* تولید ناخالص داخلی فقط معاملات و مبادلاتی را که در محل بازار انجام می‌شود را منظور می‌کند و به تولید معیشتی روستائیان، خانه‌داری (مانند آشپزی و باغبانی) و کار سازمان‌های داوطلبانه و خیریه را در محاسبات خود منظور نمی‌کند. به همین دلیل تولید ناخالص بسیاری از کشورها که فاقد آمارهای مناسب در این زمینه هستند، بسیار پایین‌تر نشان داده می‌شود.

شده است (دستور کار ۲۱، ۱۳۷۷).

در پاسخ به این درخواست، کمیسیون توسعه پایدار (CSD)^۱ در سال ۱۹۹۵ تشکیل شد. پس از تشکیل کمیسیون، برنامه کاری برای شناسایی و تدوین شاخص‌ها با همکاری سازمان‌های وابسته به سازمان ملل متحد، سازمان‌های دولتی و غیردولتی و نخبگان کشورهای مختلف جهان از طرف کمیسیون مزبور ارایه شد. در نوزدهمین جلسه نشست عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۷ و مقارن با ارزیابی نتایج پنجساله مصوبات سران زمین، مجموعه‌ای از شاخص‌ها برای پیش توسعه پایدار ارایه شد. این گزارش که به عنوان برنامه کاری کمیسیون توسعه پایدار در خصوص شاخص‌های توسعه پایدار تهیه شده بود، اطلاعات تفصیلی در مورد شاخص‌های توسعه پایدار، نحوه سنجش و طبقه‌بندی آنها ارایه داد. پس از جمع‌بندی و اخذ نظرات اعضای شرکت کننده در اجلاس، مقرر شد تا این شاخص‌ها در برخی از کشورها مورد سنجش و ارزیابی قرار گیرد (CSD، ۱۹۹۷).

ضمناً به منظور نیل به این هدف اقدامات زیر توسط کشورهای متعهد پذیرفته شد:

- * تدوین شاخص‌های توسعه پایدار
- * افزایش استفاده جهانی از شاخص‌های توسعه پایدار
- * تقویت، جمع‌آوری و استفاده از داده‌ها
- * تقویت شیوه‌های تحلیل و ارزیابی داده‌ها
- * تدوین یک چارچوب جامع اطلاعاتی
- * تقویت قابلیت‌ها برای استفاده از اطلاعات سنتی

برای رسیدن به اجماع در مورد شاخص‌های توسعه پایدار، کمیسیون توسعه پایدار (CSD) برنامه کاری خود را در سه مرحله بشرح زیر به مورد اجرا گذاشت:

* **مرحله اول:** روش شناسی شاخص‌های توسعه پایدار (می ۱۹۹۵ الی اگوست ۱۹۹۶)

یکی از مهمترین اقدامات مرحله اول تدوین شاخص‌های توسعه پایدار، آماده‌سازی و تهیه روش‌شناسی سنجش هر کدام از شاخص‌های توسعه پایدار بود. برای این منظور یک گروه مشاوره‌ای متشکل از نمایندگان و نخبگان ۳۰ نهاد وابسته به سازمان ملل متحد، سازمان‌های دولتی و غیردولتی و تعدادی از متخصصین شروع به فعالیت کردند. علاوه بر این، یک گروه از کارشناسان شامل ۴۵ عضو از سازمان‌های غیردولتی و نهادهای سازمان ملل متحد هدایت تهیه گزارش روش‌شناسی را عهده‌دار شدند. به منظور رسیدن به اجماع بهتر در این زمینه، حدود ۱۰۰ نفر از نخبگان معروف دنیا که تجارب زیادی در زمینه تهیه و تدوین شاخص‌های ملی و بین‌المللی داشتند، انتخاب شدند تا بر این مجموعه نظارت کرده و نظرات کارشناسی خودشان را ارایه دهند.

در فوریه سال ۱۹۹۶، کارگاه آموزشی تخصصی بین‌المللی در زمینه روش‌شناسی شاخص‌های توسعه پایدار در گلن کاور^۲ نیویورک به منظور بررسی و بازنگری گزارش روش‌شناسی اولیه برگزار شد. با بازنگری و اخذ نظرات صاحب نظران مختلف از سراسر دنیا، سازمان ملل متحد در اگوست سال ۱۹۹۶، گزارش شاخص‌های توسعه پایدار را با عنوان «شاخص‌های توسعه پایدار: چارچوب و روش‌شناسی» منتشر کرد. این مجموعه که به «کتاب آبی^۳» نیز موسوم است به کلیه کشورهای جهان ارسال و پیشنهاد شد تا این شاخص‌ها را در کشورهای

1-Commission on Sustainable Development-

2-Glen Cover

3-Blue book

خود به آزمون گذاشته و نتایج را به کمیسیون توسعه پایدار ارسال نمایند.

*** مرحله دوم:** برگزاری کارگاه‌های آموزشی (می ۱۹۹۵ الی ژانویه ۱۹۹۵)

به منظور توانمندسازی کشورها برای استفاده از شاخص‌های توسعه پایدار، چندین کارگاه آموزشی از نوامبر سال ۱۹۹۶ تا ژوئن سال ۱۹۹۷ برگزار شد. این کارگاه‌ها توسط دبیرخانه کمیسیون توسعه پایدار و با حمایت کمیسیون اجتماعی، اقتصادی آسیا و حوزه اقیانوس آرام (ESCAP)^۱ و دولت هلند برای کشورهای آسیا و حوزه اقیانوس آرام، دولت کاستاریکا برای کشورهای امریکای لاتین و حوزه کارائیب و دولت غنا و برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP) برای منطقه آفریقا برگزار شد.

در بیستمین نشست کمیسیون توسعه پایدار در سال ۱۹۹۶، کمیسیون کشورها را تشویق کرد تا در یک دوره زمانی ۲ الی ۳ ساله شاخص‌ها را در کشورهای خود مورد آزمایش قرار دهند. برنامه آزمون ملی در نوامبر سال ۱۹۹۶ و در آستانه برگزاری کارگاه بین‌المللی شاخص‌های توسعه پایدار در گنت^۲ بلژیک برگزار شد، کشورهای شرکت کننده در این نشست اجرا و آزمایش این شاخص‌ها را در کشورهای خود پذیرفتند. بر این اساس ۲۲ کشور از کلیه مناطق جغرافیایی جهان متعهد شدند تا این شاخص‌ها را در کشورهای خود مورد آزمایش قرار دهند. جدول (۱) فهرست کشورهای منتخب را نشان می‌دهد.

جدول ۱. فهرست کشورهای منتخب جهت آزمون شاخص‌های توسعه پایدار

منطقه جغرافیایی	نام کشورها
آفریقا	غنا، کنیا، مراکش، آفریقای جنوبی
آسیا و حوزه اقیانوس آرام	چین، مالدیو، پاکستان، فیلیپین
اروپا	اتریش، بلژیک، جمهوری چک، فنلاند، فرانسه، آلمان، بریتانیا
آمریکای لاتین و حوزه کارائیب	باربادوس، بولیوی، برزیل، کاستاریکا، مکزیک، ونزوئلا

علاوه بر آزمایش شاخص‌های توسعه پایدار که به صورت رسمی در کارگاه‌های آموزشی مطرح شد، تعداد دیگری از کشورها از جمله سوئیس، کانادا، ایالات متحده نیز به صورت غیررسمی تمایل خود را برای آزمایش شاخص‌ها اعلام کردند.

*** مرحله سوم:** ارزیابی نتایج آزمون شاخص‌های توسعه پایدار (ژانویه ۱۹۹۹ الی دسامبر ۲۰۰۰)

در دسامبر سال ۱۹۹۹، کارگاه آموزشی بین‌المللی به منظور ارزیابی نتایج آزمایشی کاربرد شاخص‌ها در کشورها داوطلب در کشور باربادوس و با کمک مالی کشور آلمان برگزار شد. در این کارگاه نتایج ارزیابی شاخص‌های توسعه پایدار، قابلیت‌های کاربرد آنها، اهمیت آنها برای تصمیم‌گیری در سطوح ملی، موانع و مشکلات اجرای آنها در سطح ملی و سایر موارد مرتبط با شاخص‌ها مطرح و به بحث گذاشته شد. اکثر کشورهای شرکت کننده در این کارگاه، اجرای آزمایشی شاخص‌های توسعه پایدار در کشورهای خود را

1-Economic and Social Commission for Asia and the Pacific

2-Ghent

آزمونی ارزشمند و موفقیت‌آمیزی عنوان کردند. رویکردهای مشارکتی که در این فرایند مورد استفاده قرار گرفت نه تنها باعث ارتقای اهمیت و جایگاه شاخص‌ها در نظام تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی و درک آنها توسط تصمیم‌گیران شد، بلکه توانمندسازی مطلوبی در سطوح مختلف برنامه‌ریزی‌های ملی حاصل شد. افزون بر این، چنین اقداماتی باعث شد تا نهاد و موسسات خاصی در برخی از کشورها برای بسط و توسعه و اجرای شاخص‌ها شکل بگیرد و ساز و کارهایی برای اعمال آنها در کلیه سطوح برنامه‌ریزی پیش‌بینی شود. از مجموعه این نشست‌ها و کارگاه‌های آموزشی در نهایت ۱۳۴ شاخص تصویب شد و به صورت کتابچه‌ای با عنوان «شاخص‌های توسعه پایدار: دستورالعمل و روش شناسی» از سوی کمیسیون توسعه پایدار منتشر شد. شاخص‌های یاد شده در چهار حوزه اقتصادی، اجتماعی، محیط زیستی و نهادی طبقه‌بندی گردید که در سه گروه شاخص‌های پیشران^۱ شاخص وضعیت^۲ و شاخص واکنش^۳ تدوین شدند.

هدف اصلی تدوین شاخص‌ها، استفاده از آنها جهت برررسی‌های تطبیقی و همچنین نظارت بر جهت‌گیری‌های کلان کشورها و هدایت آنها در راستای توسعه پایدار عنوان شد. البته بر این نکته نیز تاکید شد که استفاده از شاخص‌ها بسته به شرایط اقتصادی، اجتماعی و نیروی انسانی هر کشور متفاوت می‌باشد. به همین دلیل ضرورتی برای استفاده از کلیه شاخص‌ها از سوی کشورها مطرح نشد. به همین دلیل به کشورها توصیه شد تا شاخص‌هایی را انتخاب کنند که این شاخص‌ها با سیاست‌ها و اولویت‌های ملی و کلان آنها تناسب داشته باشند (مولدان و همکاران، ۱۳۸۱)

جدول ضمیمه (۱) فهرست شاخص‌های پیشنهادی کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد ارائه شده است. در ستون اول جدول شاخص‌های پیشنهادی کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد، عنوان فصل دستور کار ۲۱، در ستون دوم شاخص‌های پیشران، در ستون سوم شاخص وضعیت و در ستون چهارم نیز شاخص‌های پاسخ ارائه شدند که برای چهار حوزه اجتماعی، اقتصادی، محیط زیستی و نهادی به صورت مجزا ارائه شده‌اند. البته همان طور که عنوان شد، کاربرد و انتخاب این شاخص بسته به شرایط اقتصادی، اجتماعی، سطح مهارت‌ها در کشورهای مختلف تفاوت داشته و بر انتخاب کاربرد کلیه آنها از سوی کمیسیون توسعه پایدار تاکید نشده است.

۴- اهداف توسعه هزاره (MDG)

اهداف توسعه هزاره در بزرگترین گردهمایی سران دولت‌ها در سپتامبر سال ۲۰۰۰ در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک به تصویب کلیه کشورهای جهان از جمله ایران رسید. این اهداف شامل ۸ هدف کلی (آرمان)^۴، ۱۸ هدف جزئی^۵ و ۴۸ شاخص^۶، را در بر می‌گیرد که بر اساس تفاهمات انجام شده در این نشست، مقرر شده است تا کشورهای امضاء کننده این سند، طی یک دوره ۲۵ ساله یعنی از سال ۱۹۹۰ (به عنوان سال پایه) تا سال ۲۰۱۵ به آنها دست پیدا نمایند. این اهداف کشورها را مکلف نموده است تا فعالیت‌های خود را در زمینه مبارزه با فقر، گرسنگی فراگیری، نابرابری جنسیتی، تخریب محیط زیست، ارتقای آموزش و باسوادی، تامین مراقبت‌های بهداشتی و آب سالم و بهداشتی متمرکز نمایند. از بین ۸ آرمان مزبور مسئولیت مقدماتی برای دستیابی به ۷ آرمان توسعه هزاره با خود کشورهای در حال توسعه و فقیر است. آرمان هشتم وظیفه

- 1-Driving-gorce indicators-
- 2-State indicators-
- 3-Response indicators-
- 4-Goals-
- 5-objectives-
- 6-Indicators-

کشورهای توسعه یافته و ثروتمند است که متعهد شده‌اند تا به کشورهای در حال توسعه و فقیر برای پیشبرد این اهداف بصورت بلاعوض کمک نمایند (آرمانها و اهداف توسعه هزاره، ۱۳۸۴).

تحقق اهداف توسعه هزاره مستلزم این است که کشورها در حوزه‌های اصلی از قبیل شیوه حکمرانی، بهداشت، آموزش، زیرساخت‌ها و دسترسی به بازارهای جهانی و حفاظت از محیط زیست به حداقل‌هایی دست یابند. در غیر این صورت چنانچه کشوری نتواند خود را به این حداقل‌ها که در قالب اهداف توسعه هزاره تعریف شده است برسانند، در دام فقر و تخریب فزاینده محیط زیست گرفتار می‌شوند که امکان رهایی از این چالش اساسی برای آنها میسر نبوده و شاهد تخریب فزاینده محیط زیست، عدم دسترسی به بازارهای بین‌المللی، آسیب‌پذیری در برابر بلایای طبیعی، تنش‌های اجتماعی و ... خواهند بود. بدون شک، بدون اتخاذ و اجرای برنامه‌های منسجم و فراگیر، تحقق اهداف توسعه هزاره ناممکن بود و کشورها در چنبره فقر و توسعه نیافتگی باقی خواهند بود. جدول (۲) هشت آرمان کلان و ۱۸ هدف جزئی و ۴۸ شاخص توسعه هزاره را نمایان می‌سازد:

جدول ۲. آرمانها و اهداف جزئی و شاخص‌های اهداف توسعه هزاره

نام آرمان	اهداف جزئی	شاخص‌ها
آرمان ۱. ریشه‌کنی فقر مطلق و گرسنگی	هدف ۱. به نصف رساندن نسبت افرادی دارای درآمد روزانه آنها کمتر از یک دلار بین سال‌های ۲۰۱۵-۱۹۹۰ هدف ۲. به نصف رساندن نسبت افرادی که از گرسنگی رنج می‌برند بین سال‌های ۲۰۱۵-۱۹۹۰	شاخص ۱. نسبت جمعیت با درآمد کمتر از یک دلار در روز (برحسب برابری قدرت خرید، PPP) شاخص ۲. نسبت شکاف فقر (شیوع عمق فقر) شاخص ۳. سهم یک پنجم فقیرترین افراد از مصرف کل (مصرف ملی) شاخص ۴. نسبت کودکان زیر پنج سال دچار کم‌وزنی شاخص ۵. نسبت جمعیت زیر حداقل مصرف انرژی غذایی
آرمان ۲. دستیابی همگانی به تحصیلات ابتدایی	هدف ۳. تضمین اینکه کودکان در هر جای جهان بطور یکسان تا سال ۲۰۱۵ دوره کامل ابتدایی را طی نمایند.	شاخص ۶. نسبت ثبت نام خالص در آموزش ابتدایی شاخص ۷. نسبت دانش‌آموزانی که پایه یک تحصیل را شروع کرده‌اند و به پایه پنجم می‌رسند. شاخص ۸. نرخ باسوادی افراد ۱۵ تا ۲۴ سال
آرمان ۳. ترویج برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان	هدف ۴. حذف نابرابری جنسیتی در دوره‌های تحصیلی ابتدایی و راهنمایی ترجیحاً تا قبل از سال ۲۰۰۵ و در تمام سطوح تا سال ۲۰۱۵	شاخص ۹. نسبت دختران به پسران در دوره ابتدایی، متوسطه و آموزش آلی شاخص ۱۰. نسبت زنان با سواد به مردان در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله شاخص ۱۱. سهم زنان شاغل حقوق بگیر در بخش غیرکشاورزی شاخص ۱۲. سهم نمایندگی زنان در مجلس شورای ملی

<p>شاخص ۱۳: نرخ مرگ و میر کودکان زیر پنج سال شاخص ۱۴: نرخ مرگ و میر کودکان زیر یکسال شاخص ۱۵: نسبت کودکانه یکساله که در برابر بیماری سرخک واکسینه شدند.</p>	<p>هدف ۵. کاهش میزان مرگ و میر کودکان زیر پنج سال بین سالهای ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۵ به میزان دو سوم</p>	<p>آرمان ۴. کاهش مرگ و میر کودکان</p>
<p>شاخص ۱۶: نسبت مرگ و میر مادران شاخص ۱۷: نسبت زایمان‌های انجام شده توسط افراد آموزش دیده و ماهر</p>	<p>هدف ۶. کاهش نرخ مرگ و میر مادران تا سه چهارم بین سالهای ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۵</p>	<p>آرمان ۵. بهبود سلامت مادران</p>
<p>شاخص ۱۸: موارد ابتلا به HIV در بین زنان باردار ۱۵ تا ۲۴ ساله شاخص ۱۹: نرخ استفاده از کاندوم در بین وسایل ضدبارداری شاخص ۲۰: نسبت کودکان یتیم حاضر در مدرسه به کودکان غیریتیم در مدرسه در گروه سنی ۱۰-۱۴ ساله شاخص ۲۱: نرخ شوع و تنوع مرگ و میر ناشی از بیماری مالاریا شاخص ۲۲: نسبت جمعیتی که در مناطق مالاریا خیز زندگی می‌کنند و از اقدامات پیشگیری و درمان مالاریا برخوردارند. شاخص ۲۳: نرخ شیوع و مرگ و میر ناشی از بیماری سل شاخص ۲۴: درصد بیماران مبتلا به سل که تحت برنامه DOTS (دوره کوتاه مدت با نظارت مستقیم) شناسایی و درمان شده‌اند.</p>	<p>هدف ۷. مبارزه با ویروس مختل کننده دستگاه ایمنی انسان (HIV/AIDS)، مالاریا و سایر بیماری‌ها تا سال ۲۰۱۵ هدف ۸. توفیق و آغاز روند معکوس کردن شیوع مالاریا و سایر بیماری‌های به‌طور عمده تا سال ۲۰۱۵</p>	<p>آرمان ۶. مبارزه با ایدز، مالاریا و سایر بیماری‌ها</p>
<p>شاخص ۲۵: نسبت اراضی پوشیده از جنگل به مساحت کشور شاخص ۲۶: نسبت اراضی حفاظت شده به کل مساحت کشور جهت حفاظت از تنوع زیستی شاخص ۲۷: مصرف انرژی (بر حسب کیلوگرم معادل نفت خام) به ازای یک دلار تولید ناخالص داخلی بر حسب برابری قدرت خرید (PPP) شاخص ۲۸: سرانه انتشار دی اکسید کربن و مصرف مواد مخرب لایه ازن شاخص ۲۹: سهم جمعیت استفاده کننده از سوخت‌های جامد شاخص ۳۰: نسبت جمعیت شهری و روستایی برخوردار از منابع آب سالم و بهداشتی به صورت پایدار شاخص ۳۱: نسبت جمعیت شهری و روستایی برخوردار از بهداشت مناسب محیط شاخص ۳۲: نسبت جمعیت برخوردار از مسکن مناسب (به شکل مالیات، اجاره‌ای، در حال خرید، مسکن جمعی یا مستاجر ثانویه)</p>	<p>هدف ۹. گنجاندن اصول توسعه پایدار در سیاست و برنامه‌های کشوری و معکوس کردن روند تخریب منابع زیست محیطی هدف ۱۰. به نصف رساندن جمعیت فاقد دسترسی پایدار به آب آشامیدنی سالم و بهداشت مناسب محیط تا سال ۲۰۱۵ هدف ۱۱. تحقق بهبود چشمگیر در زندگی حداقل یکصد میلیون نفر زاغه نشین تا سال ۲۰۲۰</p>	<p>آرمان ۷. تضمین پایداری محیط زیست (۱)</p>

(۱) در سال ۲۰۰۹ چند شاخص جدید به آرمان هفتم افزوده شده است.

ادامه جدول ۲

نام آرمان	اهداف جزئی	شاخص‌ها
آرمان ۸. ایجاد مشارکت جهانی برای توسعه	<p>هدف ۱۲. توسعه بیشتر یک سیستم تجاری و مالی باز، قانونمند، قابل پیش‌بینی و بدون تبعیض و متعهد به حکمرانی خوب، توسعه و کاهش فقر در سطوح ملی و بین‌المللی</p> <p>هدف ۱۳. رسیدگی و توجه به نیازهای خاص کشورهای با حداقل توسعه یافتگی شامل تعرفه‌ها و معافیت‌های صادراتی برنامه‌های تقویت شده جهت بازپرداخت بدهیهای کشورهای فقیر و به‌شدت بدهکار و حذف بدهیهای دوجانبه رسمی، کمک‌های توسعه ای رسمی (ODA)</p> <p>هدف ۱۴. رسیدگی و توجه به نیازهای کشورهای محصور در خشکی و کشورهای کوچک جزیره‌ای در حال توسعه (از طریق برنامه اقدام برای توسعه پایدار و نتایج مربوط به بیست و دومین نشست ویژه مجمع عمومی سازمان ملل)</p> <p>هدف ۱۵. رسیدگی جامع به مشکلات مربوط به بدهی کشورهای در حال توسعه از طریق اقدامات ملی و بین‌المللی به منظور معقول کردن بدهی‌ها در بلند مدت</p> <p>هدف ۱۶. همکاری با کشورهای در حال توسعه در زمینه تدوین و اجرای راهبردهایی برای ایجاد مشاغل آبرومندانه و مولد برای جوانان</p> <p>هدف ۱۷. همکاری با شرکت‌های داروسازی جهت تامین دسترسی افراد به داروهای اساسی قابل خرید در کشورهای در حال توسعه</p> <p>هدف ۱۸. همکاری با بخش خصوصی به منظور قابل دسترس ساختن مزایای فناوری‌های جدید بویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات</p>	<p>شایان ذکر است برخی از شاخص‌هایی که در ذیل آمده‌اند بطور جداگانه برای پایش کشورهای با حداقل توسعه یافتگی، کشورهای افریقایی، کشورهای محصور در خشکی و کشورهای کوچک جزیره‌ای در حال توسعه است.</p> <p>کمک‌های توسعه ای رسمی (ODA)</p> <p>شاخص ۳۳: خالص کمک‌های توسعه‌ای رسمی اختصاص یافته به کشورهای با حداقل توسعه یافتگی برحسب درصدی از درآمد ناخالص ملی کشورهای اهداء کننده (OECD/DAC)</p> <p>شاخص ۳۴: سهم کل کمک‌های توسعه‌ای رسمی دو جانبه اختصاص یافته به خدمات اجتماعی پایه (آموزش پایه، درمان توسط پزشک عمومی، تغذیه، آب سالم و بهداشت مناسب محیط) از سوی کشورهای اهداء کننده (OECD/DAC)</p> <p>شاخص ۳۵: سهم کمک‌های توسعه‌ای رسمی (ODA) دوجانبه و آزاد کشورهای اهداء کننده</p> <p>شاخص ۳۶: کمک‌های توسعه‌ای رسمی (ODA) دریافت شده در کشورهای محصور در خشکی به عنوان درصدی از درآمد خالص ملی</p> <p>شاخص ۳۷: کمک‌های توسعه‌ای رسمی (ODA) دریافت شده در کشورهای جزیره‌ای در حال توسعه به عنوان درصدی از درآمد ناخالص ملی دسترسی به بازار:</p> <p>شاخص ۳۸: سهم کل واردات کشورهای توسعه یافته (بر حسب ارزش به استثنای تسلیحات نظامی) از کشورهای در حال توسعه و کشورهای با حداقل توسعه یافتگی که معاف از حقوق و عوارض گمرکی هستند.</p> <p>شاخص ۳۹: متوسط تعرفه‌های وضع شده توسط کشورهای توسعه یافته بر محصولات کشاورزی و پوشاک کشورهای در حال توسعه</p> <p>شاخص ۴۰: میزان تخمینی حمایت از محصولات کشاورزی توسط کشورهای عضو همکاری‌های توسعه اقتصادی (OECD) به عنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی</p> <p>شاخص ۴۱: سهم کمک‌های توسعه‌ای (ODA) اختصاص یافته برای ظرفیت‌سازی در بخش تجارت به تعویق انداختن بدهیها</p> <p>شاخص ۴۲: تعداد کل کشورهایی که به نقاط تصمیم و تکمیل مورد نظر برای کشورهای فقیر و به‌شدت بدهکار دست یافته‌اند.</p> <p>شاخص ۴۳: میزان بخشودگی بدهیها تعهد شده تحت برنامه کشورهای فقیر و به‌شدت بدهکار</p> <p>شاخص ۴۴: میزان کل بدهیهای خارجی بر حسب درصدی از صادرات کالاها و خدمات</p> <p>شاخص ۴۵: نرخ بیکاری افراد ۱۵-۲۴ سال به تفکیک جنس</p> <p>شاخص ۴۶: نسبت جمعیت دارای دسترسی دائم به داروهای اساسی قابل خرید</p> <p>شاخص ۴۷: تعداد خطوط اصلی تلفن و مشترکان تلفن همراه در هر ۱۰۰ نفر جمعیت</p>

ماخذ: آرمانها و اهداف توسعه هزاره، تعاریف، دلایل، مفاهیم، منابع، ۱۳۸۴، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

به موازات این تحولات بسیار از کشورهای جهان متعهد شدند تا اهداف توسعه هزاره را در سیاست‌ها و برنامه‌های کوتاه مدت و میان مدت خود منظور نموده و گزارش‌های نظارت و پیشرفت و نظارت بر اهداف توسعه هزاره را بصورت سالانه به سازمان ملل متحد گزارش نمایند. علاوه بر این برای نهادینه کردن اهداف توسعه هزاره، بسیاری از کشورها ساختارهای تشکیلاتی گسترده‌ای نظیر کمیته‌های ملی اهداف توسعه هزاره در کشورهای خود پیش‌بینی کرده و اقدامات گسترده‌ای را در حوزه‌های مختلف اهداف توسعه هزاره از جمله آرمان هفتم آغاز نموده‌اند.

مجموعه تحولات یاد شده جمهوری اسلامی ایران را نیز تحت تاثیر قرار داد و به همین دلیل پس تصویب اهداف توسعه هزاره در ایران نیز اقداماتی انجام شد، لیکن به دلایلی این اهداف چندان مورد توجه قرار نگرفته و ساز و کارهای و تشکیلات مشخصی برای نهادینه کردن اهداف توسعه هزاره (نظیر ایجاد کمیته ملی اهداف توسعه هزاره) پیش‌بینی نشد. هر چند برخی از اهداف توسعه هزاره (نظیر کاهش فقر) در سیاست‌ها و برنامه‌های میان مدت و بلند مدت به‌نحوی مستتر شد، اما هنوز ساز و کار، و تشکیلات منسجم و مشخصی برای دستیابی به اهداف توسعه هزاره در کشور پیش‌بینی نشد و اقدامات انجام شده در این زمینه بسیار محدود می‌باشد. به عنوان مثال، در سال ۱۳۸۴ اولین گزارش اهداف توسعه هزاره منتشر شد. گزارش دوم اهداف توسعه هزاره نیز در سال ۱۳۸۶ تدوین و منتشر شد اما گزارش سوم علیرغم این‌که تهیه شد، منتشر نشد.

۵- اهداف توسعه پایدار (SDG)^۱

بسیست سال پس از اولین اجلاس رسمی توسعه پایدار در سال ۱۹۹۲ و ده سال پس از اجلاس ژوهانسبورگ، رهبران جامعه جهانی بار دیگر در فاصله ۲۰ تا ۲۲ ژوئن سال ۲۰۱۲ (۳۱ خرداد لغایت ۲ تیرماه ۱۳۹۱) در ریودوژانیروی برزیل در اجلاس ریو به علاوه ۲۰ (Rio +۲۰) گردهم آمدند تا دستاوردهای بیست ساله اجلاس زمین سال ۱۹۹۲ را بررسی و ارزیابی نمایند.

حاصل این نشست و ارزیابی‌ها و بررسی‌های انجام شده، بیانیه ۲۳۸ ماده‌ای ملل متحد درباره توسعه پایدار بود که پس از طرح در کنفرانس ریو +۲۰ و به دنبال مذاکرات چالش برانگیز میان کشورهای عضو نهایی شد. این سند از دیدگاه برخی از اعضاء

با تصویب شاخص‌های مزبور، رهبران جهان در ماه مارس سال ۲۰۰۲ مجدداً در یک نشست بین‌المللی به منظور تامین منابع مالی برای توسعه هزاره در شهر مونترری مکزیک گردهم آمدند و چارچوبی تهیه کردند که نقطه عطفی در مشارکت جهانی برای توسعه بود و در آن کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه موافقت کردند برای کاهش فقر به‌صورت مشترک اقدام نمایند. پس از آن و در همان سال کشورهای عضو سازمان ملل متحد در اجلاس سران جهان درباره توسعه پایدار (WSSD)^۱ در شهر ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی شرکت کردند و در این اجلاس نیز بر تحقق اهداف توسعه هزاره به عنوان اهداف توسعه زمان‌دار جهانی مجدداً تاکید شد.

همچنین بر اساس اجماع مونترری^۲ در ۲۲ مارس ۲۰۰۲ در کشور مکزیک، کشورهای در حال توسعه باید بسیج منابع داخلی را گسترش دهند تا منابع مالی راهبردهای کاهش فقر بر اهداف توسعه هزاره را با استفاده از درآمدهای دولتی، مشارکت خانوارها و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به بیشترین حد ممکن تامین نمایند. در بسیاری از کشورهای کم درآمد و عملاً تمام کشورهای توسعه نیافته، منابع داخلی به تنهایی برای تحقق اهداف توسعه هزاره کافی نخواهند بود. به همین دلیل در آرمان هشتم به کمک‌های کشورهای توسعه یافته به کشورهای در حال توسعه برای پیشبرد اهداف توسعه هزاره تاکید شده است (گزارش پروژه هزاره ملل متحد، ۲۰۰۵).

البته کمک‌های رسمی توسعه‌ای در سالهای پس از جنگ جهانی دوم به کشورهای در حال توسعه صورت می‌گرفته است. کمک‌های رسمی توسعه‌ای که از ۰/۵۱ درصد تولید ناخالص داخلی کشورهای اهداء کننده در سال ۱۹۶۰ به ۰/۳۳ درصد در سال ۱۹۷۰ کاهش یافته بود، در سال ۱۹۸۰ به ۰/۳۵ درصد رسید. تا سال ۱۹۹۰ این مقدار ۰/۳۴ درصد بود و سپس در سال ۲۰۰۲ به ۰/۲۳ درصد تنزل یافت و در این سال هدف ۰/۷ درصد تولید ناخالص داخلی مورد تایید تمام کشورهای اجماع مونترری قرار گرفت. بر این اساس، اهداف هزاره ملل متحد از تمام کشورهای توسعه یافته مصرانه می‌خواهد تعهد مونترری را رعایت کنند تا به هدف ۰/۷ درصد تولید ناخالص داخلی تا سال ۲۰۱۵ برسند (همان).

1- The World Summit on Sustainable Development-
2-Monterrey-

سندی متوازن به لحاظ منافع کشورها و از نظر برخی غیرمتوازن می‌باشد.

به طور خلاصه اهدافی که در اجلاس ریودوژانیرو در سال ۲۰۱۲ مطرح شد شامل محورهای زیر بوده است:

* تجدید تعهد سیاسی به توسعه پایدار

* ارزیابی پیشرفت و از بین بردن شکاف بین آنچه که تعهد شده و باید به مرحله اجرا درآید.

* پرداختن به چالش‌های نوظهور

پس از برگزاری این اجلاس، سندی با عنوان «آینده‌ای که ما می‌خواهیم»^۱ تدوین شد که حاصل نشست‌ها، مذاکرات و هم‌اندیشی‌های ذینفعان مختلف سیاسی، دولتی، غیردولتی، خصوصی و جوامع مدنی طی گردهمایی یاد شده می‌باشد. در این سند ضمن تاکید مجدد بر مفاد دستور کار ۲۱، تلاش شده است تا نوع جدیدی از تعاملات در خصوص چالش‌های نوظهور اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در راس برنامه‌های دستیابی به جهانی پایدار ارایه شود. بر این اساس جهت‌گیری‌های ریو بعلاوه ۲۰ (Rio +۲۰) برای دهه آینده در زمینه توسعه پایدار محیط زیست جهانی در سند به شرح زیر اعلام شده است:

* فعالیت‌های توسعه با ملاحظات زیست محیطی از جمله استفاده بهینه از منابع - توجه به ظرفیت برد و تحمل محیط زیست - استفاده از فرایندهای پاک - بازیافت پسماندها خواهد بود.

* نظارت جهانی بر پیامدهای زیست محیطی کشورها، توسط سازمان ملل صورت خواهد گرفت.

* اتخاذ رویکرد اقتصاد سبز (اگرچه تعریف ارایه شده مورد تایید همه کشورها نبود، ولی به عنوان راهی به سوی توسعه پایدار شناخته شده‌است)

* شاخص‌های توسعه در آینده فراتر از شاخص‌های ارایه شده در اهداف توسعه هزاره خواهد بود.

* اهداف توسعه پایدار به صورت یکپارچه و شامل تمام ابعاد اقتصادی - اجتماعی و زیست محیطی خواهد بود. کشورها عمدتاً از منابع خویش برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار باید استفاده کنند ولی منابعی نیز از طرف کشورهای توسعه یافته که متعهد به کمک به کشورهای در حال توسعه شده‌اند، ارایه خواهد شد. این کمک به‌طور عمده شامل کمک‌های آموزشی، منابع مالی و انتقال فناوری و نظار آنها خواهد بود.

سند «ریو + ۲۰» در شش فصل تهیه شده است که فصل اول: چشم‌انداز مشترک ما، فصل دوم، تجدید تعهدات سیاسی، فصل سوم: اقتصاد سبز در زمینه توسعه پایدار و ریشه کنی فقر، فصل چهارم: چارچوب ساختاری توسعه پایدار، فصل پنجم: چارچوب برای اقدام و پیگیری شامل مباحث موضوعی و بین بخشی (از جمله ریشه کنی فقر، امنیت غذایی و تغذیه و کشاورزی پایدار، آب و بهداشت، انرژی، گردشگری پایدار، حمل و نقل پایدار، شهرهای پایدار و سکونتگاه‌های انسانی، سلامت و جمعیت، اشتغال کامل، مولد و کار مناسب برای همه و حفاظت اجتماعی، اقیانوس‌ها و دریاهای، کشورهای کوچک جزیره‌ای در حال توسعه، کشورهای کمتر توسعه یافته، کورهای کمتر توسعه یافته محصور در خشکی، آفریقا، اقدامات منطقه‌ای، کاهش خطرات و بلایا، تغییرات اقلیم، جنگل‌ها، تنوع زیستی، بیابان‌زایی، تخریب زمین و خشکسالی، کوهستان، مواد شیمیایی و پسماند، تولید و مصرف پایدار، معدن کاوی، آموزش، برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان) است. در فصل ششم با عنوان ابزارهای اجرایی، ساز و کارهای اجرایی دستیابی به اهداف توسعه پایدار مطرح شده است. (جدول ۳).

جدول ۴. خلاصه‌ای سند کنفرانس RIO +۲۰

فصل	نکات کلیدی
فصل اول: چشم‌انداز مشترک ما	تجدید تعهدات سیاسی به توسعه پایدار ریشه کن کردن فقر به عنوان بزرگترین چالش جهانی
فصل دوم: تجدید تعهدات سیاسی	تأکید مجدد بر اصول ریو و برنامه‌های عملیاتی مطرح شده در آن ارزیابی پیشرفت‌ها و شکاف‌های باقیمانده در اجرای نتایج اجلاس‌های اصلی توسعه پایدار و پرداختن به چالش‌های جدید و نوظهور تعامل با گروه‌های اصلی و سایر ذینفعان به منظور افزایش تولید ناخالص داخلی (GDP)
فصل سوم: اقتصاد سبز در زمینه توسعه پایدار و ریشه‌کنی فقر	توسعه ابزارهای اصلی موجود در زمینه اقتصاد سبز شناسایی رویکردها و روش‌های مختلف، چشم‌اندازها، مدل‌ها و ابزارهای در دسترس برای کشورها به تناسب اولویت‌های ملی آنان حمایت از کشورهای در حال توسعه از طریق کمک‌های فنی و تکنیکی
فصل چهارم: چارچوب نهادی توسعه پایدار	تقویت ابعاد سه‌گانه توسعه پایدار تقویت ترتیبات بین‌الدولی برای توسعه پایدار (مجمع عمومی، شورای اقتصادی و اجتماعی، مجمع بلند پایه سیاسی) تقویت و تحکیم برنامه زیست محیطی سازمان ملل (UNDP)
فصل پنجم: چارچوب برای اقدام و پیگیری	توافق در ۲۶ حوزه مختلف اقتصادی، اجتماعی، آب، انرژی و ... ترویج و گسترش استفاده از یک برنامه ۱۰ ساله توافق با ایجاد فرایند بین‌دولتی در جهت تحقق اهداف توسعه پایدار اهداف توسعه پایدار باید منسجم و هماهنگ در راستای دستور کار توسعه بعد از سال ۲۰۱۵ قرار گیرد.
فصل ششم: ابزارهای اجرایی	منابع مالی (توافق برای ایجاد یک فرایند بین‌دولتی زیر نظر مجمع عمومی سازمان ملل متحد و تهیه گزارش در مورد استراتژی مالی توسعه پایدار که یک کمیته بین‌دولتی تا سال ۲۰۱۴ مسئولیت اجرای آن را بر عهده خواهد داشت. فناوری (درخواست سازمان ملل برای شناسایی گزینه‌هایی به منظور تسهیل انتقال تکنولوژی به کشورهای در حال توسعه) توانمندسازی و ظرفیت‌سازی، تجارت، دفتر ثبت تعهدات

مأخذ: آینده‌ای که می‌خواهیم، دستاوردهای کنفرانس سازمان ملل متحد پیرامون توسعه پایدار (ریو+۲۰)، ۱۳۹۱، ترجمه دکتر مجید شفیق پور، نرگس صفار، سازمان حفاظت محیط زیست (در حال انتشار)

نگرانی کشورهای در حال توسعه در خصوص اقتصاد سبز به دلیل احتمال جایگزینی آن با توسعه پایدار که پارادایم اساسی در پیوند میان محیط زیست و توسعه محسوب می‌شود و حذف توافقات ریو ۹۲ در خصوص ارکان سه گانه و تعهدات بین‌المللی برای تامین مالی و انتقال تکنولوژی به کشورهای در حال توسعه مفهوم جدیدی می‌باشد. این کشورها همچنین نگران سوء استفاده از این مفهوم از طریق زمینه‌سازی برای حمایت‌های تجاری، وام‌ها و کمک‌های مشروط و تعهدات جدید برای کشورهای در حال توسعه می‌باشند و معتقد بودند که اقتصاد سبز تنها به عنوان یکی از ابزارها و مفاهیم دستیابی به توسعه پایدار قابل قبول است و نباید به عنوان یک نسخه سیاسی یا یک چارچوب بین‌المللی سیاسی جدید مورد استفاده قرار گیرد. این کشورها تلاش نمودند که اقتصاد سبز مفهوم مهم و جدیدی است که می‌تواند تغییرات و دگرگونی‌هایی را در روش‌های تولید اقتصادی ایجاد نماید. به عنوان مثال، سبز کردن اقتصاد از طریق هزینه کردن دولت‌ها برای اجرای برنامه‌های سازگار با محیط زیست مانند توسعه انرژی‌های پاک و ایجاد شغل‌های سبز به عنوان یک پیشران مهم برای بسته‌های مشوق اقتصادی دیده شده است. بر این اساس برخی از کشورها از جمله کشورهای اروپایی خواستار تدوین نقشه راه اقتصاد سبز ملل متحد همراه با تعیین اهداف کمی محیط زیستی و زمان‌دار بودند که با مخالفت کشورهای در حال توسعه و برخی از کشورهای توسعه یافته مواجه شد.

سرانجام مقرر شد از آنجا که هر کشوری با توجه به شرایط ملی و الویت‌های خود دارای رویکردها، آرمان‌ها، مدل‌ها و ابزارهای مختلفی برای دستیابی به سه رکن توسعه پایدار می‌باشند، لذا اقتصاد سبز به عنوان یکی از ابزارهای مهم برای دستیابی به توسعه پایدار در دسترس سیاست‌مداران تلقی می‌گردد، اما نباید رویه سخت‌گیرانه ایجاد نماید.

اهداف توسعه پایدار (SDGs)

یکی از دستاوردهای اصلی کنفرانس ریو ۲۰۰۲ در ژوئن ۲۰۱۲، در دستور کار توسعه پس از ۲۰۱۵ و اهداف توسعه پایدار (SDGs) بوده است. کشورهای عضو متعهد شدند در فاصله ریو ۲۰۰۲ در ژوئن ۲۰۱۲ به ایجاد یک فرآیند بین‌الدولی فراگیر، شفاف و باز از تمام ذینفعان در خصوص اهداف توسعه پایدار، با رویکرد گسترش

به طور خلاصه برخی از موضوعات اصلی و حاصل گفتگوها و مذاکرات در نشست ریو ۲۰۰۲ به شرح زیر بوده است (محمدنژاد و همکاران، ۱۳۹۲):

* تجدید تعهد سیاسی:

از نظر کشورهای در حال توسعه تاکید مجدد اصول ریو به‌ویژه اصل «مسئولیت مشترک اما متفاوت» که برقرار کننده عدالت در مرکز تعهدات مربوط به حفظ جهان می‌باشد، یک ضرورت به حساب می‌آید. تمامی کشورها وظیفه خود را نسبت به اقدامات محیط زیستی به انجام رسانده‌اند، اما کشورهای توسعه یافته به دلیل نقش تاریخی آنها در تولید و انتشار آلودگی‌ها و تخلیه منابع طبیعی و همچنین به دلیل ثبات اقتصادی بیشتر، وظیفه مهمتری در قبال کاهش پیامدهای محیط زیستی و همچنین تامین منابع مالی و انتقال تکنولوژی به کشورهای در حال توسعه برای حرکت به سمت توسعه پایدار دارا می‌باشند. اما کشورهای توسعه یافته تمایلی به تکرار اصولی چون «مسئولیت مشترک اما متفاوت» نداشتند و بیشتر خواهان حذف این اصول بودند و همین دلیل اصرار داشتند که به غیر کشورهای بسیار فقیر، سایر کشورهای در حال توسعه نیز باید چنین تعهدات مشابهی را بپذیرا شوند.

حذف اصل «مسئولیت مشترک اما متفاوت» مخالفت کشورهای در حال توسعه را نسبت به مفاهیم جدیدی از قبیل اقتصاد سبز و اهداف توسعه پایدار که ممکن است تعهدآور است هم باشند را به همراه داشته است، زیرا آنان معتقد بودند که حذف اصل تساوی و برابری تهدیدی برای مبنای همکاری‌های بین‌المللی و کمک‌های توسعه‌ای بوده که پیامدهای عمده‌ای را در روابط آتی شمال و جنوب به همراه خواهد داشت. سرانجام اعضا مجدداً بر کلیه اصول بیانیه ریو درباره محیط زیست و توسعه از جمله اصل هفتم بیانیه شامل «مسئولیت مشترک اما متفاوت» تاکید نمودند.

* اقتصاد سبز

یکی دیگر از موضوعات اساسی که در کنفرانس ریو ۲۰۰۲ مطرح شد، موضوع اقتصاد سبز بود. زمانی که اقتصاد سبز به عنوان یکی از دو موضوع اولویت‌دار در دستور کار نشست قرار گرفت، بیشتر کشورها، دانش و اطلاعاتی نسبت به این مفهوم در میان اصطلاحات مذاکراتی بین‌المللی نداشتند (در محافل دانشگاهی مفهوم اقتصاد سبز مطرح بوده است، اما در دیپلماسی بین‌المللی یک مفهوم جدید قلمداد می‌شود).

و بسط اهداف جهانی توسعه پایدار، توافق شده توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد اقدام نمایند. این یک فرایند چند ذینفعی جهانی خواهد بود که مشتمل بر کنشگران سازمان ملل و جوامع مدنی به منظور ایجاد چهارچوبی فراگیر برای کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته می باشد.

این موضوع نیز از موضوعات جدیدی بود که در شرح وظایف مربوط به دستور کار ریو + ۲۰ در قطعنامه مجمع عمومی وجود نداشت. این موضوع یک سال پیش از برگزاری نشست توسط کشور کلمبیا پیشنهاد شد و برخی از آن به عنوان یک گزینه برای نقشه راه اقتصاد سبز یاد کردند. کشورهای در حال توسعه، اهداف توسعه پایدار را به عنوان یک مفهوم و یک ابزار عملیاتی پذیرفتند و بر ضرورت تعیین اصول و عناصر تشکیل دهنده چارچوب اهداف یاد شده تأکید کردند. از نظر آنان اصل کلیدی در اینجا همان اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت است و هر گونه تعهدی که از این اهداف حاصل می شود، باید بر مبنای تساوی و برابری باشد. بر این اساس گروه ۷۷ و چین تأکید کردند که در اهداف انتخابی باید سه رکن توسعه پایدار به صورت متوازن دیده شوند، در حالی که اهداف پیشنهادی اتحادیه اروپا تنها رکن محیط زیست را پوشش می داد.

سرانجام مقرر شد تا اهداف توسعه پایدار باید بر مبنای کلیه اصول بیانیه ریو، دستور کار ۲۱ و برنامه اجرایی ژوهانسبورگ باشد و شرایط، ظرفیت ها و الویت های متفاوت ملی کشورها را مد نظر قرار دهد. این اهداف باید به صورت منسجم با دستور کار توسعه سازمان ملل برای پس از سال ۲۰۱۵ عمل نماید. این اهداف پس بحث و بررسی های متعدد در نهایت با عنوان دگرگونی و تحول در جهان ما : دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار پیشنهاد شد. به این ترتیب براساس توافقات انجام شده اهداف توسعه پایدار (SDGs) جایگزین اهداف توسعه هزاره (MDGs) پس از سال ۲۰۱۵ خواهد شد. این اهداف ۱۷ آرمان و ۱۶۹ شاخص، اهداف گوناگونی را برای کشورهای مختلف در حوزه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیط زیستی هدف گذاری کرده است. در جدول ۴ آرمان های توسعه پایدار ارائه شده است. در ضمیمه ۱ نیز آرمان ها و شاخص های متناظر با هر آرمان ارائه شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۵. اهداف توسعه پایدار (SDGs)

آرمان ۱- پایان دادن به فقر درهمه اشکال آن
آرمان ۲- پایان دادن به گرسنگی، دستیابی به امنیت غذایی و بهبود تغذیه و ترویج کشاورزی پایدار
آرمان ۳- تأمین زندگی های سالم و ترویج و تأمین رفاه برای همه در همه سنین
آرمان ۴- تأمین آموزش جامع و برابر و ترویج فرصتهای یادگیری مادام العمر برای همه
آرمان ۵- تأمین برابری جنسی و توانمند کردن همه زنان و دختران
آرمان ۶- تأمین مدیریت پایدار و قابلیت دسترسی به آب و بهداشت برای همه
آرمان ۷- تأمین دسترسی به انرژی پایدار؛ مطمئن، قابل تهیه و پیشرفته و مدرن برای همه
آرمان ۸- ترویج رشد اقتصادی محکم، جامع و پایدار؛ و شغل کامل و مداوم و مولد و شایسته برای همه
آرمان ۹- ایجاد زیرساخت های قابل احیاء، ترویج صنعتی سازی پایدار و پرورش نوآوری ها
آرمان ۱۰- کاهش نابرابری درون و ما بین کشورها
آرمان ۱۱- ساخت شهرها و سکونت گاههای انسانی جامع، ایمن، قابل احیاء و پایدار
آرمان ۱۲- تأمین الگوهای پایدار تولید و مصرف
آرمان ۱۳- انجام اقدام فوری برای نبرد با تغییرات اقلیمی و اثرات آن
آرمان ۱۴- نگهداری و استفاده پایدار از اقیانوس ها، دریاها، و منابع دریایی برای توسعه پایدار
آرمان ۱۵- محافظت، اعاده و ترویج استفاده پایدار از اکوسیستم های زمینی، مدیریت پایدار جنگل، مبارزه با بیابان زایی و متوقف ساختن تخریب زمین ها و احیاء آنها و متوقف ساختن از دست دادن تنوع زیستی
آرمان ۱۶- ارتقاء جوامع کامل و آرام و صلح طلب برای توسعه پایدار و فراهم نمودن دسترسی به عدالت برای همه و ایجاد نهادهای جامع، قابل اتکاء و موثر در همه سطوح
آرمان ۱۷- تقویت اهداف اجرا و احیاء مشارکت جهانی برای توسعه پایدار

۵-۱. فرایند تدوین دستور کار توسعه پس از ۲۰۱۵

کارگروه ها، نهادهای، گروه های مشورتی و گزارشات متعددی برای تعیین چهارچوب دستور کار توسعه پس از ۲۰۱۵ در سطوح بین المللی و ملی و در میان جوامع دانشگاهی، علمی، تجاری، صنعتی و سازمان های غیر دولتی در حال انجام است. درذیل تعدادی از آنها معرفی گزارش هایشان بررسی می گردد.

الف) هیئت عالی رتبه سیاسی توسعه پایدار

کمیسیون توسعه پایدار ملل متحد در سال ۲۰۱۲ جای خود را به هیئت عالی رتبه توسعه پایدار داد. این تصمیم براساس مصوبات اجلاس ریو + ۲۰ در سال ۲۰۱۲ گرفته شد. در جولای ۲۰۱۲، دبیر کل سازمان ملل بان کی مون ۲۷ نفر را در قالب هیأتی بلند

این همکاری باید در برگیرنده سازمان های جامعه مدنی، شرکت های فراملی، دولت های محلی و ملی، جامعه علمی و فرهنگی، بازرگانی و انجمن های بشر دوستانه غیر دولتی باشد؛

* ایجاد صلح و نهادهای موثر، پاسخگو و باز برای همگان؛ نبود مخاصمه و خشونت در میان اصلی ترین حقوق بشری قرار دارد و شالوده بنیادین برای ساختن جوامع مسالمت جو و شکوفاست. در عین حال، مردم توقع دارند که دولتمردانشان، راستگو، مسئول و پاسخگو به نیازهایشان باشند. در واقع، این مورد به رسمیت ساختن صلح و حکمرانی مطلوب به عنوان مولفه اصلی رفاه است. این گزارش بیان می دارد که دستورالعمل پس از سال ۲۰۱۵ یک دستور کار جهانی است که با ۵ گام بزرگ و اساسی به اهداف خود خواهد رسید. اول این که پس از سال ۲۰۱۵، باید از اعتقاد به کاهش فقر به سمت اعتقاد به "از بین بردن فقر شدید" حرکت کنیم. منظور از فقر، تمام اشکال فقر است. دوم این که توسعه پایدار باید کانون توجه ریشه کن کردن فقر باشد. هسته مرکزی ریشه کردن فقر همان توسعه پایدار است. در وهله سوم، گزارش از کشورها درخواست می کند که به سرعت از نظریات فعلی خود به سمت الگوهای پایدار تولید و مصرف حرکت کنند. در مرحله چهارم باید به تأسیس موسسات و نهادهای موثر و قابل اتکا اقدام نمود. در نهایت گزارش از همه درخواست می نماید که به سمت روح جدیدی از همبستگی و همگرایی، پاسخگویی متقابل و همکاری حرکت کنند که این مسئله پایه و اساس دستور کار پس از سال ۲۰۱۵ است. گزارش شامل ۲ ضمیمه نیز است که مربوط به اهداف تفصیلی بوده و مشخص می نماید که این تغییرات چگونه می توانند در قالب اصولی شفاف و بدون ابهام توصیف گردند. دبیر کل سازمان ملل گزارش مذکور را در دستور کار نشست سالانه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۳ قرار داد. وی در باره این گزارش خطاب به مجمع عمومی ملل متحد گفت که گزارش فاصله کلیدی در فرآیند اهداف توسعه هزاره را از طریق پیشنهادهای جدیدی از جمله پیشنهاد تأسیس نهادهایی که صادق، مسئول و پاسخگو به نیازهای مردمان باشند، را پر می کند. دبیر کل ابراز امیدواری کرد که این گزارش فرصت جدیدی در توسعه بین المللی ایجاد کند و بتواند فقر شدید را از میان بردارد و ما را به سوی شکوفایی، پایدار و مساوات و کرامت انسانی برای همه پیش ببرد.

پایه از اشخاصی برجسته معرفی نمود تا در مورد چهارچوب های پیشرفت و توسعه جهانی در سال های پس از ۲۰۱۵ تحقیق و توصیه نمایند. ریاست این هیئت مشترکاً به عهده آقای بامبونگ (رئیس جمهور اندونزی)، خانم الن جانسون (رئیس جمهور لیبریا) و دیوید کامرون (نخست وزیر بریتانیا) می باشد. هیئت مذکور، گزارش هشتاد صفحه ای خود را در ۳۰ می ۲۰۱۳ ارائه نمود. این گزارش با عنوان مشارکت جهانی جدید: ریشه کن کردن فقر و دگرگون سازی اقتصادی از طریق توسعه پایدار منتشر شد. گزارش یاد شده چارچوب جدیدی برای تحقق هدفهای توسعه هزاره تعریف می کند و بر ضرورت همکاری در برنامه های جهانی در راستای تحقق توسعه در کشورهای شمال و جنوب تأکید دارد. گزارش با به رسمیت شناختن هدفهای توسعه هزاره، پنج تغییر جهت را پیشنهاد می کند:

- * پایان دادن به فقر شدید
- * از میان بردن فقر شدید در تمامی اشکال آن برای همه افراد بشر یعنی هیچ کس فارغ از قومیت، جنسیت، جغرافیا، معلولیت، نژاد و سایر وضعیت ها نباید از فرصت های اقتصادی ابتدایی و حقوق بشر محروم شود؛
- * ساختن آینده براساس توسعه پایدار
- * ابعاد پایداری شامل ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی می شود. سرعت هشدار دهنده تغییرات آب و هوایی و تنزل شرایط محیط زیستی تهدیدهای بی سابقه ای علیه بشریت است،
- * متحول کردن اقتصاد برای مشاغل و رشد فراگیر
- * یک تحول اقتصادی عمیق می تواند فقر شدید را پایان بخشد و شرایط زندگی را از طریق بهره برداری خلاقیت، فناوری، و ظرفیت تجاری بهبود ببخشد. اقتصاد متنوع با شرایط برابر برای همه می تواند منجر به شمول و دربرگیرندگی اجتماعی شود و نیز پیشبرد الگوهای تولید و مصرف پایدار شود؛
- * ایجاد روحیه جدید همکاری؛
- * روحیه همبستگی، مشارکت و پاسخگویی متقابل باید براساس شناخت مشترک از انسانیت، احترام متقابل و مزیت متقابل شکل بگیرد. این همکاری باید مبتنی بر ارزشهای انسانی باشد، از جمله آن هایی که متأثر از فقر و رانده شدن هستند، و نیز زنان، جوانان، سالمندان، افراد دچار معلولیت، و افراد بومی.

باعث توسعه و تقویت چهارچوب کشورها در آینده گردد. به ایجاد اجماع ملی و بین المللی در مورد موضوعات کمک کند. به مجمع عمومی سازمان ملل چشم اندازه کلی را که منعکس کننده نظرات در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی باشد ارائه نماید،

انتخاب این ۸۸ کشور براساس معیارهایی بوده است. این کشورها نمونه ای از وضعیت عمومی در منطقه خود می باشند، در سطوح مختلف توسعه قرار دارند و با چالش های متفاوتی مواجه اند. شیوه اجرای مشورتها به خود کشورها واگذار شده است.

کشور جمهوری اسلامی ایران نیز در اواخر سال ۲۰۱۲ در لیست کشورهای مشورتی قرار گرفت در همین خصوص سازمان حفاظت محیط زیست جمهوری اسلامی ایران با همکاری برنامه توسعه سازمان ملل متحد (UNDP) به منظور هم اندیشی با گروه های و اقشار مختلف اجتماعی از قبیل نمایندگان بخش های دولتی، عمومی و خصوصی وسازمان های مردم نهاد با همراهی اساتید دانشگاه ها، اقدام به برگزاری نشست های مشورتی در سطح ملی نموده است.

ز) مشورت های موضوع جهانی^۵

این روش رایزنی از سال ۲۰۱۲ آغاز شده است. هدف از این نوع مشورت ها، برگزاری نشست های رسمی و غیر رسمی با گروه های مختلف در مورد چالش های موجود وچالش هایی که در آینده بروز می کند در مورد اهداف توسعه پسا ۲۰۱۵ است. مشورت ها بهطورعمده حول یازده موضوعی که توسط گروه توسعه سازمان ملل متحد (UNDP) تعیین شده است صورت می گیرید. یازده موضوع مورد اشاره عبارتند از: بی عدالتی، بهداشت، آموزش، رشد و کار، پایدار محیط زیست، حکمرانی، منازعات و آسیب پذیری، جمعیت، گرسنگی، امنیت غذایی انرژی، آب. اجلاس های متعددی در این خصوص برگزار شده یا در حال برگزاری است. اولین اجلاس موضوعی در سال ۲۰۱۲ در توکیو ژاپن و در خصوص رشد تغییرات ساختاری و کار برگزار شد.

در کنار این اقدامات، چند پایگاه اطلاع رسانی به منظور جمع آوری نظرات، نظر سنجی در مورد آرمانها واهداف و انتشار گزارشات ایجاد شده است. افزون بر این آژانس های سازمان ملل متحد موظف شده اند طرح های خود را برای دستور کار توسعه پس از ۲۰۱۵ ارائه و در برنامه های کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت

5- Global thematic Consultations

ب) کارگروه همگانی اهداف توسعه پایدار مجمع عمومی^۱
کارگروه همگانی توسعه پایدار در تاریخ ۲۲ ژانویه ۲۰۱۳ و براساس قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل بنا نهاده شد. حدود ۳۰ کشورعضو این کارگروه می باشند، ضمن آن که سایر کشورها هم می توانند در جلسات آن حضور یابند. هدف اصلی کارگروه مذکور تهیه گزارشی برای مجمع عمومی سازمان ملل است که مبنای کار هیئت عالیرتبه سیاسی توسعه پایدار و تصمیمات جامعه جهانی برای تهیه برنامه توسعه پس از سال ۲۰۱۵ باشد. این کارگروه گزارش خود را در ۱۹ ژوئیه ۲۰۱۴ ارائه کرد و در آن ۱۷ آرمان و ۱۶۹ هدف را برای برنامه پس از سال ۲۰۱۵ پیشنهاد کرد. (جدول ۵).

د) تیم کاری سازمان ملل متحد^۲

تیم کاری سازمان ملل متحد توسط آقای بان کی مون دبیر کل سازمان ملل تشکیل گردید. این تیم کاری از شصت نهاد و آژانس وابسته به سازمان ملل، بانک جهانی و صندوق بین المللی پول تشکیل شده است. این تیم کاری گزارش خود را تحت عنوان تحققی بخشیدن به آینده ای که همه ما می خواهیم^۳ در تاریخ ۱۲ ژوئن ۲۰۱۲ منتشر نمود. این گزارش بعنوان یکی از اسنادکاری هیئت عالیرتبه سیاسی توسعه پایدار مورد استفاده قرار گرفت.

و) مشورت های منطقه ای^۳

سازمان ملل سلسله مشورتها و رایزنی هایی را با سازمانهای منطقه ای درخصوص اهداف توسعه پسا ۲۰۱۵ در دست اجرا دارد. در این زمینه می توان به اقدامات اتحادیه آفریقا، بانک توسعه آفریقا و کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای آفریقا اشاره نمود.

ر) مشورت های ملی^۴

مشورت های ملی در ۸۸ کشور در حال انجام است. هدف این مشورت ها مشارکت دادن افراد، سازمانها، گروهها و تشکل هایی است که امکان حضور آنان وارائه نظرات، دیدگاه ها و آراء شان در نشست های بین المللی مقدور نمی باشد. از مهمترین اهداف این مشورت های می توان موارد زیر را بر شمرد:

به کشورها در ایجاد اجماع و موضع ملی در مورد اهداف توسعه پایدار پس از سال ۲۰۱۵ کمک نماید،

- 1- Open Working Group of General Assembly on Sustainable Development Goals
- 2-The United Nation Task Team
- 3- Regional Consultations
- 4- National Consultations

خود توسعه پایدار را محور قرار دهند. مجمع عمومی سازمان محلل متحد در اجلاس سال ۲۰۱۵، ضمن بررسی گزارش‌ها، دستور کار توسعه پس از ۲۰۱۵ را تصویب خواهد نمود.

جمع بندی

حفاظت از محیط زیست و پایداری توسعه در کلیه ابعاد آن که در چارچوب آرمان‌ها و اهداف توسعه پایدار بر آنها تأکید شده است، مستلزم دستیابی به الگوهایی نوینی از توسعه و بهره برداری از منابع طبیعی و زیست محیطی موازات فعالیت‌های توسعه است که در آن ضمن برآوردن کلیه نیازهای اساسی نسل حاضر، باید ساز و کارهایی را فراهم نمود تا نسل‌های آینده نیز بتواند از این مواهب بهره برداری کنند. این رویکرد نوین توسعه که حفظ و پایداری ارکان محیط زیست را در کنار سایر مولفه‌های توسعه در کانون توجه قرار می‌دهد و در ادبیات توسعه، به توسعه پایداری موسوم است، تلاش می‌کند تا توازنی بین منابع و ظرفیت‌های قابل تحمل کره زمین و مصارف و نیازهای بشر برقرار نماید. تضمین پایداری محیط زیست از یک سو و پایداری رشد توسعه بدون آسیب به توازن نظام‌های حیاتبخش کره زمین که پس از اجلاس ریو بعلاوه ۲۰ (ریو +۲۰) در قالب ۱۷ آرمان و ۱۶۹ شاخص تبیین شد که پیش نویس آن برای تصویب در سال ۲۰۱۵ به کشورهای عضو سازمان ملل متحد ارسال شده است، رویکردی نوین در زمینه توسعه و محیط زیست را برای جامعه جهانی ترسیم خواهد کرد. این موضوع مبین درک عمیق جامعه جهانی از اهمیت محیط زیست و توسعه برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار است. در حقیقت، بسیاری از مسائل و مشکلات محیط زیستی که در حال حاضر دامنگیر جامعه جهانی شده است، ریشه در سایر آرمانها و اهداف توسعه هزاره دارد که باید به موازات هم و به صورت منسجم از سوی جامعه جهانی پیگیری و اجرا شوند. به عنوان مثال ریشه بسیاری از معضلات زیست محیطی بالاخص در کشور در حال توسعه از فقر (آرمان اول اهداف توسعه پایدار) ناشی می‌شود، زیرا فقر بیشتر باعث تخریب محیط زیست و تخریب زیست نیز به نوبه خود فقر بیشتری را دامن می‌زند که این چرخه باطل در نهایت می‌تواند به فروپاشی^۱ اقتصادی، اجتماعی و در نهایت محیط زیستی منتهی شود.

براین اساس و به منظور حفظ و پایداری نظام‌های حیات بخش

1- Collaps

کره زمین و منابع آن، رویکردها و الگوهای تولید و مصرف منابع می‌بایست تغییر کرده و در راستای آرمان‌ها و اهداف توسعه پایدار سوق داده شود. بنابراین بازنگری در سیاست و برنامه‌های گذشته توسعه که به‌طور عمده رشد اقتصادی صرف را هدف قرار داده اند، بسیار حیاتی بوده و لازم است تا از حفاظت از محیط زیست در چارچوب آرمان‌ها و آرمانهای توسعه پایدار از حمایت و پشتیبانی بیشتری در نظام برنامه ریزی کشور برخوردار گردند. ایجاد کمیته ملی و استانی اهداف توسعه پایدار، ارتقای مشارکت‌های مردمی و تقویت سازمان‌های مردم نهاد و جوامع مدنی، درج اهداف توسعه پایدار در برنامه‌های توسعه بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی، تقویت نظام‌های گردآوری آمار و اطلاعات در مورد روندهای دستیابی به اهداف توسعه پایدار، برگزاری دوره‌های آموزشی و برگزاری همایش‌های کشوری، تسهیل ارتباط تشکلی‌های مردم نهاد ملی با تشکلی‌های بین‌المللی، بازنگری در سیاست‌ها و برنامه‌های بهره‌برداری از منابع طبیعی و محیط زیستی و ... از جمله اقداماتی است که باید در سطح ملی برای پیشبرد آرمانهای هفتم توسعه هزاره به اجرا درآیند.

در پاسخ به چالش‌های بین‌المللی و منطقه‌ای مرتبط با آرمان‌ها و اهداف توسعه پایدار، باید توافق‌نامه‌های جدیدی برای هماهنگی سیاست‌های ملی با بین‌المللی تدوین گردد و اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت^۲ بصورت جدی تری از سوی سازمان ملل متحد دنبال شود. به‌نحوی که تعهدات کشورهای توسعه یافته برای حفاظت از محیط زیست (با توجه به سهم بالای آنان در بهره‌برداری از منابع کره زمین و انتشار بیشتر آلودگی‌ها) جنبه عملی‌تری بخود بگیرد و از سوی دیگر کشورهای در حال توسعه نیز باید منابع خود را به نحوی بسیج نمایند که بتوانند به بهترین نحو از این منابع در راستای آرمانهای اهداف توسعه پایدار گام بردارند. این مسئله به‌خصوص در مورد محیط زیست که کالایی عمومی محسوب شده و بنابراین افراد و کشورها انگیزه کمتری برای سرمایه‌گذاری در این منابع را دارند، بیشتر حائز اهمیت بوده و حمایت پشتیبانی بیشتری رانسبت به سایر اهداف و آرمان‌های توسعه پایدار سوی دولت را می‌طلبد.

2- Common but Differentiated Responsibility

منابع:

۱. آرمانها و اهداف توسعه هزاره (۱۳۸۴)، ترجمه سید مهدی آرابی و همکاران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
۲. آینده‌ای که می‌خواهیم، دستاوردهای کنفرانس سازمان ملل متحد پیرامون توسعه پایدار (ریو ۲۰۰۰)، ۱۳۹۱، ترجمه دکتر مجید شفیعی‌پور، نرگس صفار، سازمان حفاظت محیط زیست
۳. براون، لستر (۱۳۸۶)، برنامه ب ۲، ره‌نمایدن سیاره‌ای گرفتار تنش و تمدنی دچار آشفتگی، ترجمه فریدون مجلسی، انتشارات اطلاعات
۴. پوراصغر سنگاچین و همکاران (۱۳۹۳)، توسعه پایدار، مبانی و شاخص‌های پایداری، انتشارات علم کشاورزی
۵. پوراصغر سنگاچین، فرزام، دکتر اسماعیل صالحی، دکتر محمدرضا مثنوی، ۱۳۸۹، مقایسه تطبیقی - تحلیلی روش‌های سنجش توسعه پایدار، مجله پژوهش‌های محیط زیست، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹، انجمن ارزیابی محیط زیست ایران و مرکز تحقیقات بین‌المللی بیابان
۶. سازمان حفاظت محیط زیست (۱۳۹۴)، گزارش اهداف توسعه پایدار، دفتر توسعه پایدار و اقتصاد محیط زیست سازمان حفاظت محیط زیست
۷. پوراصغر سنگاچین (۱۳۸۷)، مقدمه‌ای بر روش‌های سنجش پایدار، پژوهشنامه توسعه پایدار و محیط زیست، گروه پژوهشی روابط بین‌الملل، سال دوم، شماره چهارم، پژوهشکده تحقیقات استراتژی شورای تشخیص مصلحت نظام
۸. درس‌نو، سیمون (۱۳۸۴)، مبانی پایداری، ترجمه دکتر محمود دانشور کاخکی، دکتر سیاوش دهقانیان، دکتر فرخ دین قزلی، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد
۹. دستور کار ۲۱، کنفرانس سازمان ملل درباره محیط زیست و توسعه (۱۳۷۷)، ترجمه امیر ایافت و حمید طراوتی، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست و برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP)
۱۰. محمدنژاد، شاهین، فاطمه عبادتی (۱۳۹۲) مدیریت محیط زیست بر مبنای تصمیمات توسعه پایدار از یو (۱۹۹۲) تا ریو ۲۰۰۰ (۲۰۱۲)، تهران، انتشارات نشر تالاب
۱۱. دیکسون، جان ا. لوئیس فالون اسکورا، ریچارد ا. کارپنتر، پائول بی. شرم (۱۳۸۴)، تحلیل اقتصادی پیامدهای محیط زیست، ترجمه دکتر علیرضا صالح، فرزام پوراصغر سنگاچین، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
۱۲. میدوس و همکاران (۱۳۸۸)، محدودیت‌های رشد، ترجمه علی حبیبی فرزام پوراصغر سنگاچین، انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی
۱۳. گلریز، حسن (۱۳۶۷) حسابداری اقتصادی، انتشارات پیشبرد
۱۴. مولدان، بدریچ، سوزان بیلهارز (۱۳۸۱)، شاخص‌های توسعه پایدار، ترجمه نشاط حداد تهرانی، دکتر ناصر محرم‌نژاد، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست
۱۵. نصیری، حسین (۱۳۷۹)، توسعه پایدار - چشم‌انداز جهان سوم، تهران، انتشارات فرهنگ و اندیشه
۱۶. اهداف توسعه توسعه هزاره پس از ۲۰۱۵، پایگاه اطلاعاتی سفارت جمهوری اسلامی ایران در نایروبی قابل دسترس از سایت:

17. <http://nairobo.mfa.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=127&pageid=28762>

18.-Source:United Nations Commission on Sustainable Development,INDICATORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: GULDELINEs AND ETHODOLOGIES

19. <http://www.un.org/esa/sustdev/publications/indisd-mg2001.pdf>

پرتال جامع علوم انسانی

ضمائم

ضمیمه I. فهرست شاخص های پیشنهادی کمیسیون

توسعه پایدار سازمان ملل متحد

گروه یک: شاخص های اجتماعی

عنوان فصل در دستور کار ۲۱	شاخص های پیشران Driving-force indicators	شاخص های وضعیت (State indicators)	شاخص های عکس العمل Response) (indicators
فصل سوم: مبارزه با فقر	- نرخ بیکاری	- شاخص فقر - شاخص شکاف فقر - شاخص مربع شکاف فقر - شاخص جینی نابرابری درآمد - نسبت میانگین دستمزد زنان به دستمزد مردان	
فصل پنجم: پایداری و پویایی جمعیت	- نرخ رشد جمعیت - نرخ حاصل مهاجرت - نرخ کل باروری زنان		
فصل سی و ششم: بهسازی آموزش، آگاهی های عمومی و آموزش حرفه ای	- نرخ تغییرات جمعیت محصلان - نرخ ثبت نام کودکان در مدارس ابتدایی (خالص و ناخالص) - نرخ ثبت نام در دوره متوسطه (خالص و ناخالص) - نرخ با سواد بزرگسالان	- تعداد کودکانی که به سن پنج سالگی می رسند - امید به زندگی تا سن مدرسه - اختلاف نرخ ثبت نام دختران و پسران در مدرسه - تعداد نیروی کار زنان به ازای هر ۱۰۰ نفر نیروی کار مردان	
فصل ششم: حفظ و توسعه بهداشت		تسهیلات بهداشتی: - درصد جمعیتی که به تسهیلات دفع فضولات انسانی دسترسی دارند - دسترسی به آب سالم و بهداشتی - امید به زندگی در بدو تولید - وزن نوزدان در بدو تولد - نرخ مرگ و میر مادران - وضعیت تغذیه کودکان	- واکسیناسیون کودکان در برابر امراض عفونی - پیشگیری از بارداری - نسبت ردیابی مواد شیمیایی باقوه خطرناک در مواد غذایی - هزینه بهداشتی ملی که صرف مراقبت های بهداشتی در سطح محلی می شود.
فصل هفتم: توسعه و بهبود اسکان بشر	- نرخ رشد جمعیت شهری - سرانه مصرف سوخت های فسیلی و وسائط نقلیه حمل و نقل - خسارات جانی و مالی ناشی از حوادث طبیعی	- درصد جمعیت در نواحی شهری - مساحت و جمعیت در سکونتگاههای رسمی و غیر رسمی شهری - سرانه مسکن - نسبت قیمت مسکن به درآمد	- سرانه هزینه خدمات زیربنایی

گروه دو: شاخص های اقتصادی

شاخص های عکس العمل (Response indicators)	شاخص های وضعیت (State indicators)	شاخص های پیشران Driving-force indicators	عنوان فصل در دستور کار ۲۱
	<ul style="list-style-type: none"> - خالص محصولات داخلی که از نظر محیط زیستی تعدیل شده اند - سهم کالاهای تولید شده در کل صادراتی که در معرض فروش قرار داده شده اند. 	<ul style="list-style-type: none"> - سرانه تولید ناخالص داخلی - سهم خالص سرمایه گذاری در تولید ناخالص داخلی - کل صادرات و واردات به عنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی 	<p>فصل دوم: همکاری های بین المللی جهت شتاب بخشیدن به توسعه پایدار در کشورها و مرتبط ساختن آن با سیاست های داخلی</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - ذخائر معدنی اثبات شده - ذخائر انرژی فسیلی اثبات شده - عمر ذخائر انرژی اثبات شده - شدت استفاده از مواد خام - سهم ارزش افزوده محصولات کارخانه‌ای در تولید ناخالص داخلی 	<ul style="list-style-type: none"> - مصرف سالانه انرژی - سهم صنایع منابع بر در ارزش افزوده کالاهای تولید شده - مصرف منابع تجدید پذیر 	<p>فصل چهارم: تغییر الگوهای مصرف</p>
<ul style="list-style-type: none"> - هزینه های صرف شده جهت حفاظت از محیط زیست به عنوان درصدی از تولید ناخالص ملی - مقدار منابع مالی جدید یا اضافی برای توسعه پایدار 	<ul style="list-style-type: none"> - نسبت بدهی به تولید ناخالص ملی - نسبت بازپرداخت اقساط وام به صادرات 	<ul style="list-style-type: none"> - منابع مالی خالص به تولید ناخالص داخلی - کل کمک های خارجی دریافت شده یا ارائه به سایر کشورها به عنوان درصدی از تولیدات ناخالص ملی 	<p>فصل سی و سوم: مکانیسم ها و منابع مالی</p>
<ul style="list-style-type: none"> - کمک های فنی بلاعوض 	<ul style="list-style-type: none"> - سهم صادرات کالاهای سرمایه ای سازگار با محیط زیست 	<ul style="list-style-type: none"> - واردات کالاهای سرمایه ای - سرمایه گذاری مستقیم خارجی 	<p>فصل سی و چهارم: تکنولوژی های سازگار با محیط زیست، همکاری و توانمندسازی</p>

گروه سه: شاخص های محیط زیستی

عنوان فصل در دستور کار ۲۱	شاخص های پیشران Driving-force indicators	شاخص های وضعیت (State indicators)	شاخص های عکس العمل (Response indicators)
فصل هیجدهم: حمایت و حفاظت از منابع آب شیرین	- استحصالی سالانه آبهای سطحی وزیر زمینی - سرانه مصرف آب خانگی	- منابع آب زیر زمینی - غلظت و تعداد کلی فرم های مدفوعی در آب شیرین - نیاز بیولوژیکی اکسیژن (BOD) منابع آب	- پوشش تصفیه فاضلاب - تراکم شبکه های هیدرولوژیکی
فصل هفدهم: حفاظت از اقیانوس ها، دریاها و نواحی ساحلی	- نرخ رشد جمعیت در نواحی ساحلی - تخلیه آلاینده های نفتی به آبهای سطحی - انتشار فسفر و نیتروژن به آبهای ساحلی	- حداکثر برداشت پایدار برای فعالیت های شیلاتی - شاخص جلبک ها	
فصل دهم: نگرش جامع در برنامه ریزی و مدیریت منابع زمینی	- جمعیت زیر خط فقر در نواحی خشک	- شاخص ملی ماهانه بارندگی - شاخص پوشش گیاهی حاصل از بررسی های تصاویر ماهواره ای - میزان اراضی که تحت تأثیر بیابانزایی قرار گرفته اند	
فصل سیزدهم: مدیریت زیست بومهای شکننده و آسیب پذیر: توسعه پایدار کوهستان	- تغییرات جمعیت در نواحی کوهستانی	- استفاده پایدار از منابع طبیعی در نواحی کوهستانی - سطح رفاه اجتماعی مستقر در نواحی کوهستانی	
فصل چهاردهم: ترویج کشاورزی و توسعه پایدار روستایی	استفاده از آفت کش ها در کشاورزی استفاده از کودهای شیمیایی درصد اراضی کشت آبی	سرانه اراضی قابل کشت اراضی که تحت تأثیر شوری و غرقابی قرار دارند	- آموزشهای ترویج کشاورزی
فصل یازدهم: مبارزه با جنگل زدایی	شدت جنگل زدایی	تغییرات پوشش گیاهی	نسبت اراضی جنگلی دارای طرح مدیریت به کل جنگل ها درصد اراضی جنگلی حفاظت شده به عنوان درصدی از کل مساحت سطح کشور
فصل پانزدهم: حفاظت از تنوع زیستی		تعداد گونه های در معرض تهدید به عنوان درصدی از گونه بومی	سطح اراضی حفاظت شده به عنوان درصدی از کل سطح کشور
فصل شانزدهم: مدیریت صحیح فن آوریهای زیستی با ملاحظات محیط زیستی			هزینه های تحقیق و پژوهش (R&D) فن آوریهای زیستی وجود قوانین و دستورالعمل های ملی در خصوص ایمنی زیستی
فصل نهم: حفاظت از اتمسفر	میزان انتشار گازهای گلخانه ای انتشار اکسیدهای سولفور انتشار اکسیدهای نیتروژن میزان مصرف مواد مخرب لایه ازن	غلظت آلاینده های هوا در نواحی شهری	- هزینه های صرف شده جهت کاهش آلودگی هوا

هزینه های صرف شده جهت مدیریت مواد زائد بازیافت و استفاده مجدد از پسماندها دفع مواد زائد شهری	تولید سرانه پسماندهای جامد صنعتی و شهری سرانه پسماندهای خانگی دفع شده	فصل بیست و یکم: مدیریت صحیح پسماندهای جامد و مسایل فاضلاب باملاحظات محیط زیستی
هزینه های صرف شده جهت تصفیه پسماندهای خطرناک	سطح اراضی که در اثر تخلیه مواد زائد خطرناک آلوده شده اند	فصل بیستم: مدیریت صحیح پسماندهای خطرناک
تعداد مواد شیمیایی ممنوع شده	میزان مواد شیمیایی که مسمومیت های حاد می گردند.	فصل نوزدهم: مدیریت صحیح مواد شیمیایی سمی
	تولید پسماندهای رادیواکتیو	فصل بیست و دوم: مدیریت مطمئن و صحیح پسماندهای رادیواکتیو

گروه چهارم: شاخص های نهادی

شاخص های عکس العمل (Response indicators)	شاخص های وضعیت (State indicators)	شاخص های پیشران Driving-force indicators	عنوان فصل در دستور کار ۲۱
<ul style="list-style-type: none"> راهبردهای توسعه پایدار برنامه های تلفیق ملاحظات محیط زیستی در حسابداری اقتصادی تصویب قانونی ارزیابی پیامدهای محیط زیستی تشکیل شورای ملی جهت توسعه پایدار 			فصل هشتم: تصمیم گیری های تلفیقی در زمینه توسعه و محیط زیست
<ul style="list-style-type: none"> تعداد دانشمندان و مهندسیین شاغل در تحقیق و توسعه (R&D) به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت هزینه های صرف شده در تحقیق و توسعه (R&D) به عنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی 	<ul style="list-style-type: none"> تعداد دانشمندان و مهندسیین به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت 		فصل هشتم: علم در خدمت توسعه پایدار
			فصل سی و هفتم: مکانیسم های ملی و بین المللی جهت توانمندسازی در کشور در حال توسعه
			فصل سی و هشتم: ترتیبات نهادی بین المللی
<ul style="list-style-type: none"> تقویت موافقت نامه های بین المللی اجرای موافقت نامه های مصوب بین المللی 			فصل سی و نهم: مکانیسم ها و ابزارهای قانونی بین المللی (۲ شاخص)
<ul style="list-style-type: none"> برنامه تدوین آمارهای محیط زیستی 	<ul style="list-style-type: none"> تعداد خطوط تلفن به ازای هر ۱۰۰ نفر 		فصل چهارم: اطلاعات برای تصمیم گیری
<ul style="list-style-type: none"> نقش گروه های عمده در شوراهای ملی توسعه پایدار نمایندگان اقلیت ها و بومیان در شوراهای ملی توسعه پایدار سهم سازمان های غیردولتی در توسعه پایدار 			فصول ۲۳ الی ۳۲: تقویت نقش گروه های عمده

ضمیمه II: آرمان ها و شاخص های توسعه پایدار (SDG)

عنوان	توضیحات
آرمان ۱	پایان دادن به فقر در تمام حالات و اشکال آن در همه جا
هدف خرد ۱.۱	ریشه کن کردن فقر شدید برای همه و در همه جا تا سال ۲۰۳۰، در حال حاضر مقیاس بر حسب مردمی است که درآمدی کمتر از ۱/۲۵ دلار در روز دارند.
شاخص ۱.۱.۱	نسبت جمعیت دارای درآمد پایین تر از زیر ۱/۲۵ ^۱ (PPP) دلار در روز به تفکیک گروه های سنی و جنسیت.
هدف خرد ۲.۱	کاهش حداقل نیمی از نسبت مردان، زنان و کودکان فقیر متعلق به تمام گروه های سنی، در تمامی ابعاد فقر و مطابق با تعاریف ملی تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۲.۱	شاخص فقر چند بعدی (MPI) به تفکیک جنسیت و گروه سنی.
شاخص ۲.۲.۱	نسبت جمعیت افرادی که در زیر خط ملی فقر زندگی می کنند، تفکیک شده بر اساس گروه های سنی و جنسیت.
هدف خرد ۳.۱	به کاربردن سیستم های تامین اجتماعی مناسب در سطح ملی و اجرای همگانی آن در تمامی طبقات، و رسیدن به میزان مناسبی از افراد فقیر و آسیب پذیر تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۳.۱	درصدی از جمعیت که تحت پوشش حمایت های اجتماعی، مسکن / دستگاه ها قرار دارند، به تفکیک جنسیت و تقسیم بندی شده بر اساس کودکان، بیکاران، افراد مسن، معلولین، زنان باردار / تازه زایمان کرده، از کارافتادگان، فقرا و گروه های آسیب پذیر، شامل یک یا بیشتر از موارد زیر: درصدی از افراد مسن که حقوق بازنشستگی می گیرند. درصدی از خانواده های دارای فرزند کودک، که تحت پوشش خدمات حمایتی از کودکان قرار دارند. درصد افراد بیکار که از حقوق و مزایای بیکاری بهره مند هستند. درصدی از افراد ناتوان و معلول که مزایای از کار افتادگی را دریافت می کنند. درصدی از زنان باردار که از مزایای زایمان بهره می برند. درصدی از کارگران که تحت پوشش بیمه حوادث کاری قرار دارند. درصدی از افراد فقیر و آسیب پذیر که مند از مزایای اجتماعی بهره هستند.
شاخص ۲.۳.۱	متوسط پوشش حمایت اجتماعی به صورت درصدی از درآمد / یا خط فقر ارائه می شود. توضیح: منظور میزان درصد متوسط درآمد ناشی از تامین اجتماعی است که می تواند خط فقر را جابجا کند.

هدف خرد ۴.۱. هدف حاصل اطمینان از اینکه تمام مردان و زنان، به خصوص قشر فقیر و آسیب پذیر، تا سال ۲۰۳۰ حقوق مساوری از منابع اقتصادی، همچنین دسترسی به خدمات اولیه، مالکیت و کنترل بر اراضی و سایر دارایی‌ها، ارث، منابع طبیعی، تکنولوژی جدید و مناسب و خدمات مالی از جمله سرمایه گذاری های کوچک دارند.	شاخص ۱.۴.۱. نسبت جمعیت/ خانوارها با امکان دسترسی به خدمات اولیه (تعریف شده) به تفکیک جنسیت و گروه سنی.
نسبتی از جمعیت بزرگسال برخوردار از حق تصدی که از نظر قانونی مستند و به رسمیت شناخته شده است و به صورت قطعی و مسلم لحاظ شده، به تفکیک جنسیت و گروه سنی.	شاخص ۲.۴.۱. ایجاد تاب آوری برای قشر فقیر و آسیب پذیر و کاهش مواجهه و آسیب پذیری آن‌ها در برابر رخدادهای شدید آب و هوایی مانند خشکسالی و سایر صدمات و بالایی اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی تا سال ۲۰۳۰
تعداد افراد تحت تاثیر حوادث خطرناک قرار گرفته بر اساس جنسیت.	شاخص ۱.۵.۱. نسبت تسهیلات بهداشتی و آموزشی متأثر از حوادث خطرناک
هدف خرد a.۱. حصول اطمینان از بسیج قابل توجه کمک‌ها از منابع مختلف، از جمله از طریق بالابردن پیشرفت همکاری به منظور تدارک ابزارهای کافی و قابل پیش‌بینی در کشورهای در حال توسعه، به خصوص کشورهای کمتر توسعه یافته (LCDs ^۲), برای اجرای برنامه‌ها و سیاست‌ها در جهت بپایان دادن به فقر در همه ابعاد آن.	شاخص ۱.a.۱. بسیج و تخصیص منابع از طرف دولت، بخش خصوصی و متحدان توسعه برای کاهش فقر.
هدف خرد b.۱. ایجاد چارچوب‌های سیاسی درست در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، بر اساس استراتژی‌های توسعه‌ای حامی فقرا و حساس به جنسیت به منظور حمایت از سرمایه گذاری سریع در اقدامات فقرزدایانه.	آرمان ۲. پایان دادن به گرسنگی، دستیابی به امنیت غذایی و بهبود تغذیه و ترویج کشاورزی پایدار
هدف خرد ۱.۲. پایان دادن به گرسنگی و حصول اطمینان از دسترسی همه مردم، به ویژه فقرا و افراد واقع در موقعیت‌های آسیب پذیر از جمله اطفال، به مواد غذایی ایمن، مغذی و کافی در تمام طول سال، تا سال ۲۰۳۰	شاخص ۱.۱.۲. میزان شیوع سوء تغذیه (POU ^۳)
میزان شیوع نامنی غذایی در حد متوسط و یا شدید در میان جمعیت، مبتنی بر اساس مقیاس تجربه ناامنی غذایی (FIES ^۴)	شاخص ۲.۱.۲. میزان شیوع نامنی غذایی در حد متوسط و یا شدید در میان جمعیت، مبتنی بر اساس مقیاس تجربه ناامنی غذایی

هدف خرد ۲.۲. هدف انواع سوء تغذیه تا سال ۲۰۳۰، شامل دستیابی به اهداف مورد توافق بین‌المللی در رابطه با کوتاهی قد و کم وزنی در کودکان زیر ۵ سال، و توجه به نیازهای تغذیه‌ای دختران نوجوان، زنان باردار و شیرده و افراد مسن تا سال ۲۰۲۵	
شاخص ۱.۲.۲. میزان شیوع کوتاهی قد (نسبت به سن) در کودکان زیر ۵ سال	
شاخص ۲.۲.۲. میزان شیوع اضافه وزن در کودکان زیر ۵ سال سن	
هدف خرد ۳.۲. تا سال ۲۰۳۰ دو برابر شدن تولیدات کشاورزی و درآمد تولید کنندگان محصولات غذایی در مقیاس کوچک، به ویژه زنان، مردم بومی، خانواده کشاورزان، گله‌داران و ماهیگیران، از طریق تامین دسترسی ایمن و برابر به زمین، دیگر منابع تولیدی و نهاده‌ها، دانش، خدمات مالی، بازارها، و فرصت‌ها برای تولید ارزش افزوده و اشتغال غیرکشاورزی	
شاخص ۱.۳.۲. میزان ارزش تولید محصولات کشاورزی در هر هکتار (اندازه گیری (به معادل دلار)، به صورت جداگانه برای دو تا کمترین چندک توزیع اندازه مزارع کشورها، و همچنین تولید کنندگان زن سرپرست خانوار در مقیاس‌های کوچک)	
هدف خرد ۴.۲. تا سال ۲۰۳۰، حصول اطمینان از پایداری سیستم های تولید غذا و اجرای شیوه های کشاورزی تاب آور که بهره وری و تولید را افزایش می‌دهد، به حفظ اکوسیستم کمک می‌کند، ظرفیت سازگاری با تغییر اقلیم، شرایط آب و هوایی سخت، خشکسالی، سیل و دیگر بلایای را بالا برده، به تدریج زمین و کیفیت خاک را بهبود می‌بخشد.	
شاخص ۱.۴.۲. انتشار گازهای گلخانه ای در بخش کشاورزی (در هر هکتار از زمین و در هر واحد از خروجی (محصول) و به تفکیک بخش زراعی و دامی)	
شاخص ۲.۴.۲. سطوح مطلق انتشار گازهای گلخانه ای در بخش های و زیر بخش های مربوطه	
هدف خرد ۵.۲. حفظ تنوع ژنتیکی بذرها، گیاهان زراعی و حیوانات اهلی و مزرعه ای و گونه های وحشی مرتبط با آنها از طریق مدیریت صحیح و داشتن بانک های بذر و گیاه متنوع در سطوح ملی، منطقه ای و بین‌المللی و اطمینان از دسترسی و تقسیم عادلانه و منصفانه مزایای ناشی از استفاده از منابع ژنتیکی و دانش سنتی مرتبط، مطابق با توافق بین‌المللی تا سال ۲۰۲۰	
شاخص ۱.۵.۲. شاخص مجموعه محصولات کشاورزی در محل ^۶	
شاخص ۲.۵.۲. تعداد/ درصد نژاد گونه های محلی طبقه بندی شده در دسته در معرض خطر انقراض، عدم قرارگیری معرض خطر انقراض و ناشناخته به لحاظ قرارگیری در معرض خطر انقراض	
هدف خرد a.۲. افزایش سرمایه‌گذاری، از جمله از طریق افزایش همکاری‌های بین‌الملل به منظور توسعه زیرساخت های روستایی، تحقیقات کشاورزی و ترویج خدمات، توسعه فناوری و بانک های ژن گیاهی و دامی به منظور افزایش ظرفیت تولید کشاورزی در کشورهای در حال توسعه، به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته	

شاخص ۱.a.۲	شاخص جهت گیری کشاورزی ^۷ برای مخارج دولت
هدف خرد ۲.b	اصلاح و ممانعت از محدودیت ها و تحریف های تجاری در بازارهای کشاورزی جهان، از جمله از طریق حذف همزمان تمام اشکال سوبسیدهای صادرات محصولات کشاورزی و تمامی اقدامات صادراتی دارای اثر مشابه، با توجه به تعهدات مذاکرات توسعه دوحه.
شاخص ۱.b.۲	تحول اقدامات پنهانی تحریف کننده و تحدید کننده تجارت در حیطه کشاورزی
هدف خرد ۲.c	اتخاذ اقدامات لازم برای اطمینان از عملکرد مناسب بازار مواد غذایی و مشتقات آن ها، و تسهیل دسترسی به موقع به اطلاعات بازار، از جمله ذخایر مواد غذایی، به منظور کمک به محدود کردن نوسانات شدید قیمت مواد غذایی
شاخص ۱.c.۲	شاخص ناهنجاری های قیمت (غذایی) (IPA ^۸)
آرمان ۳	حصول اطمینان از زندگی سالم و ارتقای رفاه برای همه و در همه سنین
هدف خرد ۱.۳	کاهش جهانی نسبت مرگ و میر مادران به کمتر از ۷۰ در هر ۱۰۰۰۰۰ تولد زنده تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۱.۳	مرگ و میر مادران در هر ۱۰۰۰۰۰ تولد زنده
شاخص ۲.۱.۳	درصد زایمان ها انجام شده توسط فرد دوره دیده
هدف خرد ۲.۳	پایان مرگ و میر قابل پیشگیری نوزادان و کودکان زیر پنج سال، نائل شدن همه ی کشورها به کاهش مرگ و میر نوزادان حداقل به پایین تر از ۱۲ در هر ۱۰۰۰ تولد زنده و مرگ و میر زیر ۵ سال حداقل به پایین تر از ۲۵ در هر ۱۰۰۰ تولد زنده تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۲.۳	تعداد مرگ و میر زیر پنج سال در هر ۱۰۰۰ تولد زنده
شاخص ۲.۱.۳	تعداد مرگ و میر نوزادان در هر ۱۰۰۰ تولد زنده
هدف خرد ۳.۳	پایان همه گیری بیماری های ایدز، سل، مالاریا و بیماری های غفلت شده گرمسیری و مبارزه با هپاتیت، بیماری های ناشی از آب، و سایر بیماری های واگیردار تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۳.۳	میزان ابتلا به HIV در هر ۱۰۰ فرد مشکوک در سال (بزرگسالان، جمعیت کلیدی، کودکان، نوجوانان)
شاخص ۲.۳.۳	مرگ و میر بر اثر ایدز/ HIV در هر ۱۰۰۰۰۰ جمعیت

شاخص ۳.۳.۳	میزان ابتلا به سل در هر ۱۰۰۰ نفر در سال
شاخص ۴.۳.۳	تعداد مرگ و میر بر اثر بیماری سل
شاخص ۵.۳.۳	موارد ابتلا به مالاریا در ۱۰۰۰ نفر در سال
شاخص ۶.۳.۳	مرگ و میر بر اثر مالاریا در هر ۱۰۰۰۰۰ جمعیت
شاخص ۷.۳.۳	شیوع آنتی ژن سطحی هیپاتیت B در کودکان زیر ۵ سال

عنوان	توضیحات
شاخص ۸.۳.۳	وجود ۱۳ ظرفیت اصلی IHR برای پایش و واکنش مناسب
هدف خرد ۴.۳	کاهش مرگ و میرهای زود رس از بیماری های غیرواگیر به یک سوم، از طریق پیشگیری و درمان، و ارتقاء سلامت روان و تندرستی
شاخص ۱.۴.۳	احتمال مرگ ناشی از بیماری های قلبی عروقی، سرطان، دیابت، و بیماری تنفسی مزمن بین سنین ۳۰ تا ۷۰ سال
شاخص ۲.۴.۳	مصرف کنونی دخانیات در میان افراد ۱۵ سال و بیشتر
هدف خرد ۵.۳	تقویت پیشگیری و درمان سوء مصرف مواد، از جمله سوء مصرف مواد مخدر و استفاده نابه جا از الکل
شاخص ۱.۵.۳	پوشش درمان جایگزینی مواد مخدر در میان مصرف کنندگان مواد مخدر
شاخص ۲.۵.۳	پوشش مداخلات مبتنی بر پیشگیری از سوء مصرف مواد در میان افراد زیر ۲۵ سال
هدف خرد ۶.۳	به نصف رساندن مرگ و میر و صدمات ناشی از حوادث ترافیکی تا سال ۲۰۲۰
شاخص ۱.۶.۳	تعداد مرگ و میر ناشی از حوادث ترافیکی
هدف خرد ۷.۳	حصول اطمینان از دسترسی همگانی به خدمات بهداشت جنسی و باروری، از جمله تنظیم خانواده، اطلاعات و آموزش، و تلفیق بهداشت باروری در استراتژی ها و برنامه های ملی تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۷.۳	نرخ باروری نوجوانان (۱۰-۱۴، ۱۵-۱۹)
شاخص ۲.۷.۳	برطرف سازی نیاز به وسایل مدرن پیشگیری از بارداری
هدف خرد ۸.۳	دستیابی به پوشش همگانی سلامت، شامل حمایت مالی، دسترسی به خدمات سلامت ضروری و با کیفیت و دسترسی به داروها و واکسن های ایمن، موثر، با کیفیت، ضروری و مقرون به صرفه برای همه.
شاخص ۱.۸.۳	کسری از جمعیت که در برابر فقر ناشی از تقبل هزینه های سلامت (پرداخت از جیب) خارج از توان، حمایت می شوند.

شاخص ۲.۸.۳	کسری از خانوارها که در برابر تحمیل هزینه های کمرشکن سلامت (پرداخت از جیب)، محافظت می‌شوند.
هدف خرد ۹.۳	کاهش قابل توجه میزان مرگ و ناشی
شاخص ۱.۹.۳	میزان جمعیت شهری که در معرض هوای آلوده بالاتر از حد مجاز توصیه شده توسط سازمان بهداشت جهانی قرار دارند.
هدف خرد ۲.۳.a	تقویت اجرای کنفوانسیون معاهده سازمان بهداشت جهانی ۹ در راستای کنترل دخانیات در تمام کشورها به صورت مناسب
هدف خرد ۳.b	حمایت از فعالیت های تحقیق و توسعه در تولید واکسن و داروهای مربوط به بیماری‌های واگیر و غیرواگیر که در درجه اول کشورهای در حال توسعه را تحت تاثیر قرار می‌دهند، فراهم کردن دسترسی به دارو و واکسن های ضروری مقرون به صرفه مطابق با بیانیه دوحه در توافقنامه TRIPS و سلامت عمومی، که حق کشورهای در حال توسعه برای استفاده کامل از مقررات مربوط به این توافق در زمینه جنبه‌های تجاری از حقوق مالکیت معنوی راجع به انعطاف‌پذیری در حفاظت از بهداشت عمومی و به ویژه، دسترسی به دارو برای همه را تصریح می‌کند.
هدف خرد ۳.c	افزایش قابل توجه بودجه سلامت و اشتغال، توسعه، آموزش و حفظ نیروی کار سالم در کشورهای در حال توسعه، به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته و جزایر کوچک ایالتی در حال توسعه
هدف خرد ۳.d	تقویت ظرفیت همه کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه، در حیطه هشدار پیش از موعد، کاهش خطر و مدیریت مخاطرات سلامت در سطوح ملی و جهانی.

عنوان	توضیحات
آرمان	حصول اطمینان از آموزش جامع و با کیفیت مساوی و ترویج فرصت های یادگیری مادام العمر برای همه
هدف خرد ۱.۴	تا سال ۲۰۳۰ حصول اطمینان از این که همه دختران و پسران به طور رایگان و عادلانه تحصیلات ابتدایی و متوسطه را تکمیل کننده که منجر به یادگیری مرتبط و موثر می شود.
شاخص ۱.۱.۴	درصدی از کودکان، که به حداقل استانداردهای مهارت در خواندن و ریاضیات در پایان: ۱. ابتدایی ۲. سالهای اول دوره اول متوسطه دست یافته اند.
شاخص ۲.۱.۴	نرخ اتمام دوره تحصیل ^۱ در هر یک از دوره های ابتدایی، سالهای اول دوره متوسطه، سال های آخر دوره متوسطه
هدف خرد ۲.۴	تا سال ۲۰۳۰ حصول اطمینان از این که همه دختران و پسران به کیفیت نمودی اوایل دوران کودکی، مواجبت و آموزش پیش دبستانی دست یابند به نحوی که آمادگی لازم برای ورود به دوران ابتدایی بهره مند گردند.
شاخص ۱.۲.۴	شاخص تکامل دوران ابتدی کودکی ^{۱۱}
شاخص ۲.۲.۴	نرخ مشارکت در یادگیری سازمان یافته (یک سال قبل از سن رسمی ورود به دوره ابتدایی)
هدف خرد ۳.۴	حصول اطمینان از اینکه تمامی مردان و زنان از دسترسی برابر به دانش فنی با کیفیت ومقرون به صرفه، تحصیلات حرفه‌ای و عالی از جمله دانشگاه تا سال ۲۰۳۰ برخوردار شوند.
شاخص ۱.۳.۴	نسبت ثبت نام بر اساس سطح و نوع آموزش (TVET ^{۱۲} و درجه سوم)
هدف خرد ۴.۴	افزایش قابل توجه تعداد جوانان و بزرگسالانی که تا سال ۲۰۳۰ مهارت های مناسب از جمله مهارت های فنی و حرفه ای را جهت اشتغال، داشتن شغل های مناسب و کارآفرینی داشته باشند.

شاخص ۱.۴.۴	نرخ مشارکت در آموزش و مهارت آموزی های رسمی و غیررسمی در طول ۱۲ ماه گذشته در افراد ۶۴-۲۵ ساله
شاخص ۲.۴.۴	درصد جوانان/ بزرگسالان برخوردار از سواد عمومی و کامپیوتر
هدف خرد ۵.۴	از بین بردن تبعیض جنسیتی در آموزش و حصول اطمینان از دسترسی برابر به تمامی سطوح آموزش و پرورش و آموزش فنی و حرفه ای برای قشر آسیب پذیر، از جمله افراد دارای معلولیت، مردم بومی و کودکان واقع در موقعیت های آسیب پذیر تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۵.۴	شاخص برابری (زن/ مرد، شهری/ روستایی، پنجگ دارایی پایین/ بالا) برای همه شاخص های موجود در این لیست که می تواند تفکیک شود.
هدف خرد ۶.۴	حصول اطمینان از این که تمام جوانان و نسبت قابل توجهی از بزرگسالان، هم زنان و هم مردان، تا سال ۲۰۳۰ به سواد و مهارت ریاضی دست یابند.
شاخص ۱.۶.۴	درصدی از جوانان/ بزرگسالان مسلط به مهارت های سواد آموزی و توان محاسباتی
شاخص ۲.۶.۴	نرخ جوانان/ بزرگسالان با سواد
هدف خرد ۷.۴	حصول اطمینان از این که تمامی فراگیران تا سال ۲۰۳۰ به دانش و مهارت های مورد نیاز برای ترویج توسعه پایدار، از جمله ترویج آن به دیگران، از طریق آموزش برای توسعه پایدار و سبک زندگی پایدار، حقوق بشر، برابری جنسیتی، ترویج فرهنگ صلح و عدم خشونت، شهروند جهانی، و ارج نهادن به تنوع فرهنگی و مشارکت فرهنگی برای توسعه پایدار، دست یابند.
شاخص ۱.۷.۴	درصدی از دانش آموزان ۱۵ ساله که در دانش علوم محیط زیستی و زمین شناسی مهارت دارند.

عنوان	توضیحات
شاخص ۲.۷.۴	درصدی از دانش آموزان ۱۳ ساله که ارزش ها و نگرش ترویج برابری، اعتماد و مشارکت در حکومت را تایید می کنند.
هدف خرد a.۴	ساخت و ارتقاء امکانات و تسهیلات آموزشی مختص به گروه کودکان، معلولین و حساب به جنسیت، و ایجاد محیط های یادگیری سالم، دور از خشونت، جامع و موثر برای آموزش همگان
شاخص ۱.a.۴	درصدی از مدارس مجهز به ۱. برق، ۲. آب آشامیدنی سالم و ۳. امکانات بهداشتی انفرادی (هر شاخص تعریف شده مربوط به شستشو)
هدف خرد b.۴	گسترش قابل توجه تعداد بورس های تحصیلی در سطح جهانی برای کشورهای در حال توسعه به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته، ایالت در حال توسعه جزایر کوچک ۱۳ و کشورهای آفریقایی برای ثبت نام در آموزش عالی، از جمله آموزش های حرفه ای، فناوری اطلاعات و ارتباطات، فنی و مهندسی و برنامه های علمی در کشورهای توسعه یافته و دیگر کشورهای در حال توسعه تا سال ۲۰۲۰
شاخص ۱.b.۴	حجم جریان ODA برای کمک هزینه تحصیلی به تفکیک بخش و نوع مطالعه
هدف خرد c.۴	افزایش قابل توجه تامین معلمان واجد شرایط، از جمله از طریق همکاری های بین المللی برای آموزش معلمان در کشورهای در حال توسعه، به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته و جزایر کوچک ایالتی در حال توسعه تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.c.۴	درصدی از معلمان آموزش دیده آموزش و پرورش منطبق با استانداردهای ملی

آرمان ۵	دستیابی به برابری جنسیتی و توانمندسازی همه زنان و دختران
هدف خرد ۵.۱	پایان دادن به تمام اشکال تبعیض بر ضد زنان و دختران در همه جا
شاخص ۵.۱.۱	تبعیض یا عدم تبعیض چارچوب های قانونی بر علیه زنان و دختران، مطابق با مصادیق شناسایی شده توسط کمیته CEDAW
شاخص ۵.۲.۱	وجود تبعیض یا عدم تبعیض حقوق وراثتی بر علیه زنان و دختران
هدف خرد ۵.۲	از بین بردن هر گونه خشونت علیه زنان و دختران در حوزه های عمومی و خصوصی از جمله قاچاق و سوء استفاده جنسی و انواع دیگر از سوء استفاده
شاخص ۵.۱.۲	نسبت زنان و دختران (۴۹-۵۱ ساله) که از ۱۲ ماه گذشته تا کنون مورد آزار و اذیت جنسی یا فیزیکی توسط نزدیکان سابق یا فعلی خود قرار گرفته اند.
شاخص ۵.۲.۲	نسبت زنان و دختران (۴۹-۵۱ ساله) که از ۱۵ سالگی مورد آزار و اذیت جنسی توسط افرادی به غیر از نزدیکان خود قرار گرفته اند.
هدف خرد ۵.۳	از بین بردن تمام اقدامات مضر در کودکان مانند ازدواج زود هنگام و اجباری و قطع عضو آلت تناسلی زنانه.
شاخص ۵.۱.۳	نسبت زنان بین ۲۰-۲۴ ساله که قبل از ۱۸ سالگی ازدواج کرده اند یا سابقه برقراری رابطه جنسی داشته اند. (مانند ازدواج کودکان)
شاخص ۵.۲.۳	درصد زنان و دختران بین ۴۹-۱۵ ساله که در گروه قطع عضوشدگان آلت تناسلی (FGM/C) قرار می گیرند. (فقط برای کشورهای مربوطه)
هدف خرد ۵.۴	تشخیص و ارزش سرپرستی بدون دستمزد و کار خدماتی از طریق فراهم نمودن خدمات عمومی، زیر ساخت ها و سیاست های تامین اجتماعی و ترویج مسئولیت مشترک در خانوار و خانواده تا آنجایی که در سطح ملی مورد قبول واقع شود.
شاخص ۵.۱.۴	متوسط ساعاتی که در هفته صرف ارائه خدمات مراقبتی و خانگی می شود. به تفکیک جنسیت، سن و موقعیت (برای افراد ۵ سال و بالاتر)

عنوان	توضیحات
شاخص ۵.۲.۴	نسبت خانوادهایی که تا نزدیک ترین منبع آب ۱۵ دقیقه فاصله دارند.
هدف خرد ۵.۵	تضمین مشارکت کامل و موثر زنان و فرصت های برابر برای رهبری در تمام سطوح تصمیم گیری در زندگی سیاسی، اقتصادی و عمومی
شاخص ۵.۱.۵	نسبت کرسی برگزار شده توسط زنان در دولت های محلی
شاخص ۵.۲.۵	نسبت زنانی که در تصمیمات خانگی حق اظهار نظر دارند. (برای خریدهای بزرگ، سلامتی شان و بازدید از بستگان)
هدف خرد ۵.۶	اطمینان از دسترسی همگانی به بهداشت جنسی و باروری و حقوق باروری مطابق با مفاد برنامه عمل «کنفرانس بین المللی جمعیت و توسعه ۲۱» و برنامه عمل پکن ۱۵ و دستاوردهای کنفرانس های بررسی آنها

شاخص ۱.۶.۵	درصدی از زنان و دخترانی که در مورد سلامتی و باروری و حقوق باروری خود بر حسب سن، موقعیت، درآمد، عدم صلاحیت و دیگر موارد متناسب با شرایط هر کشور تصمیم گیری می کنند.
شاخص ۲.۶.۵	وجود قوانین و مقرراتی که صرفنظر از وضعیت تأهل، حق انتخاب آگاهانه برای همه زنان و نوجوانان را در ارتباط با موضوع سلامت جنسی و باروری و حقوق باروری تضمین می کند.
هدف خرد ۵.a	انجام اصلاحات برای اعطای حقوق برابر به زنان برای دست یافتن به منابع اقتصادی و همچنین داشتن مالکیت و کنترل بر اراضی و دیگر اشکال دارایی‌ها، خدمات مالی، ارث و منابع طبیعی در چارچوب قوانین و ضوابط ملی
شاخص ۱.a.۵	نسبت جمعیت بزرگسال صاحب زمین بر اساس جنسیت، سن و موقعیت مکانی
شاخص ۲.a.۵	نسبت جمعیت دارای یک حساب در یک موسسه مالی رسمی بر اساس سن و جنسیت
هدف خرد ۵.b	افزایش استفاده از تکنولوژی های توانمندساز به ویژه ICT ^۶ برای افزایش توانمندی در زنان
شاخص ۱.b.۵	افرادی که دارای تلفن همراه هستند بر اساس جنسیت
شاخص ۲.b.۵	افراد مجهز به مهارت های فناوری اطلاعات و ارتباطات، بر اساس نوع مهارت و جنسیت
هدف خرد ۵.c	اتخاذ و تقویت سیاست های کارا و تدوین قانون لازم الاجرا برای ترویج برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان و دختران در تمام سطوح.
شاخص ۱.c.۵	تعیین شاخص نهایی برای پایش وجود و تضمین کیفیت سیاست های طراحی شده به منظور حصول تساوی جنسیتی.
شاخص ۲.c.۵	درصد کشورهایی که دارای سیستم های برای پیگیری و دادن اعتبارات عمومی جهت رسیدن به برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان هستند.
آرمان ۶	حصول اطمینان از در دسترس بودن آب و فاضلاب برای همه و مدیریت پایدار آنها
هدف خرد ۶.۱	دسترسی جهانی و عادلانه به آب آشامیدنی سالم و ارزان برای همه تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۱.۶	درصدی از جمعیت که از خدمات آب آشامیدنی سالم مدیریت شده ایمن استفاده می کنند.
هدف خرد ۶.۲	دسترسی همه به سیستم تخلیه فاضلاب و بهداشت مناسب و عادلانه و پایان دادن به دفع مدفوع در فضای باز، توجه خاص به نیازهای زنان و دختران و کسانی که در موقعیت های آسیب پذیر قرار دارند تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۲.۶	درصدی از جمعیت که از خدمات بهداشتی مدیریت شده ایمن استفاده می کنند.
شاخص ۲.۲.۶	جمعیت خانواده هایی که امکان شستن دست با آب و صابون را در خانه دارا می باشند.
هدف خرد ۶.۳	بهبود کیفیت آب بوسیله کاهش آلودگی، حذف زباله و به حداقل رساندن انتشار مواد شیمیایی خطرناک، به نصف رساندن مقدار فاضلاب تصفیه نشده و افزایش قابل توجه میزان بازیافت و استفاده مجدد و ایمن در سطح جهانی تا سال ۲۰۳۰
عنوان	توضیحات
شاخص ۱.۳.۶	درصدی از فاضلاب که با استفاده از روش های ایمن تصفیه می شود.

شاخص ۲.۳.۶	درصد پهنه‌های آب دریافتی با کیفیت که خطری برای سلامتی بشر و محیط زیست ندارند.
هدف خرد ۴.۶	افزایش قابل توجه کارایی مصرف آب در تمامی بخش‌ها و حصول اطمینان از برداشت پایدار و تامین آب شیرین برای پاسخگویی به کمبود آب و کاهش قابل ملاحظه تعداد افرادی که از کم‌آبی رنج می‌برند تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۴.۶	تنش آب
شاخص ۲.۴.۶	بهره‌وری آب
هدف خرد ۵.۶	پیاده‌سازی مدیریت جامع منابع آب در تمامی سطوح تا سال ۲۰۳۰ از جمله از طریق همکاری فرامرزی مناسب
شاخص ۱.۵.۶	وضعیت بهبود اجرای مدیریت منابع آب (IWRM ^{۳۱})
شاخص ۲.۵.۶	در دسترس بودن مقدمات بهره‌برداری برای مدیریت حوزه فرامرزی
هدف خرد ۶.۶	حفاظت و احیای اکوسیستم‌های وابسته به آب، از جمله کوه‌ها، جنگل‌ها، تالاب‌ها، رودخانه‌ها، دریاچه‌ها و آبخوان‌ها تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۶.۶	تغییر در اندازه تالاب‌ها در طول زمان (تغییر در طول زمان)
هدف خرد ۶.a	گسترش همکاری‌های بین‌الملل و حمایت از ظرفیت‌سازی در کشورهای در حال توسعه در زمینه فعالیت‌ها و برنامه‌های مربوط به آب و فاضلاب، از جمله برداشت آب، نمک زدایی آب، بهره‌وری آب، تصفیه خانه فاضلاب، تکنولوژی‌های بازیافت و استفاده مجدد تا سال ۲۰۳۰
هدف خرد ۶.b	حمایت و تقویت مشارکت جوامع محلی در بهبود مدیریت آب و فاضلاب
آرمان ۷	تضمین دسترسی به انرژی مقرون به صرفه، قابل اعتماد، پایدار، و مدرن برای همه
هدف خرد ۱.۷	اطمینان از دسترسی همگانی به خدمات انرژی مقرون به صرفه، قابل اعتماد و مدرن تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۱.۷	درصدی از جمعیت که به برق دسترسی دارند.
شاخص ۲.۱.۷	درصدی از جمعیت با وابستگی اولیه به سوخت‌های غیر جامد
هدف خرد ۲.۷	افزایش قابل توجه سهم انرژی‌های تجدیدپذیر در ترکیب انرژی جهانی تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۲.۷	سهم انرژی‌های تجدیدپذیر در کل انرژی مصرفی نهایی
شاخص ۲.۲.۷	بسترسازی برای تدوین قوانین و چارچوب‌هایی برای تولید انرژی تجدیدپذیر تا سال ۲۰۲۰
هدف خرد ۳.۷	دو برابر کردن نرخ جهانی بهبود در بهره‌وری انرژی تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۳.۷	نرخ بهبود شدت انرژی محاسبه شده بر حسب انرژی اولیه و تولید ناخالص داخلی
شاخص ۲.۳.۷	شاخص بهبود بهره‌وری انرژی ترکیبی ساخته شده از زیر شاخص‌های اندازه‌گیری بهره‌وری انرژی حمل و نقل، بهره‌وری انرژی تولید برق، بهره‌وری انرژی صنعتی، بهره‌وری انرژی ساختمان و بهره‌وری انرژی کشاورزی.

هدف خرد ۷.a. افزایش همکاری های بین المللی برای تسهیل دسترسی به پژوهش ها و تکنولوژی های انرژی پاک، از جمله انرژی های تجدیدپذیر، بهره‌وری انرژی، و فناوری سوخت های فسیلی پیشرفته و پاک‌تر، و ارتقای سرمایه گذاری در زیرساخت های انرژی و فناوری انرژی های پاک تا سال ۲۰۳۰	
شاخص ۷.a.۱. بهبود در شدت کربن خالص بخش انرژی ($\text{GHG}_1 / \text{TFC}_1$ در CO_2 معادل)	
شاخص ۷.a.۲. میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی و بسیج منابع مالی برای تحقق این اهداف	
هدف خرد ۷.b. گسترش زیرساخت ها و ارتقاء فناوری برای تدارک خدمات انرژی های نو و پایدار برای همه در کشورهای در حال توسعه به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته و ایالات در حال توسعه جزایر کوچک تا سال ۲۰۳۰	
شاخص ۷.b.۱. درصدی از فاضلاب که با استفاده از روش های ایمن تصفیه می شود.	
شاخص ۷.b.۲. درصد پهنه های آب دریافتی با کیفیت که خطری برای سلامتی بشر و محیط زیست ندارند.	
آرمان ۸. ترویج رشد اقتصادی پایدار و فراگیر، اشتغال کامل و سازنده و شغل مناسب برای همه	
هدف خرد ۸.۱. تداوم در رشد اقتصادی سرانه مطابق با شرایط ملی، به ویژه حداقل ۷ درصد رشد سالانه تولید ناخالص داخلی (GDP) در کشورهای کمتر توسعه یافته	
شاخص ۸.۱.۱. سرانه تولید ناخالص داخلی	
شاخص ۸.۱.۲. شاخص سرمایه عمومی ^{۱۹}	
هدف خرد ۸.۲. رسیدن به سطوح بالاتری از بهره‌وری اقتصادی از طریق تنوع بخشی، ارتقاء فناوری و نوآوری، از جمله از طریق تمرکز بر بخش های دارای ارزش افزوده بالا و نیازمند به نیروی کار بیشتر	
شاخص ۸.۲.۱. نرخ رشد تولید ناخالص داخلی به ازای هر فرد شاغل	
شاخص ۸.۲.۲. تنوع صادرات بر حسب محصولات و بازارها	
هدف خرد ۸.۳. ارتقاء سیاست های توسعه گرایی که از فعالیت های سودآفرین، ایجاد شغل شایسته، کارآفرینی، خلاقیت و نوآوری و ترغیب به رشد و رسمی سازی موسسات ریزه کوچک و متوسط اقتصادی، از جمله از طریق دسترسی به خدمات مالی حمایت می کند.	
شاخص ۸.۳.۱. نرخ فرصتهای شغلی ^{۲۰} ایجاد شده (به عنوان درصدی از اشتغال و فرصت زایی) و مجموع شکاف ها ^{۲۱} (تفکیک به عنوان درصدی از اشتغال) در موسسات غیر کشاورزی	
شاخص ۸.۳.۲. درصدی از بنگاه های کوچک و متوسط (MSME) با یک وام یا خط اعتبار	
هدف خرد ۸.۴. بهبود تدریجی بهره‌وری منابع جهانی در مصرف و تولید، و تلاش در جهت رشد اقتصادی بدون تخریب محیط زیست و مطابق با چارچوب برنامه های ۱۰ ساله در زمینه تولید و مصرف پایدار، با راهنمایی گرفتن از کشورهای توسعه یافته تا سال ۲۰۳۰	
شاخص ۸.۴.۱. شاخص بهره‌وری ملی مواد (رویکرد تولید و مصرف)	
شاخص ۸.۴.۲. بهره‌وری مواد بخشی ^{۲۲}	

هدف خرد ۵.۸	دستیابی همهی زنان و مردان به اشتغال کامل و سودآفرین و کارشایسته، از جمله جوانان و اشخاص دارای معلولیت و پرداخت دستمزد برابر به کارهایی با ارزش یکسان تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۵.۸	نرخ به کارگیری جمعیت فعال (۱۵ سال و به بالا) بر اساس جنسیت، گروه سنی، و معلولیت
شاخص ۲.۵.۸	نرخ بیکاری بر اساس سن و جنسیت
هدف خرد ۶.۸	کاهش قابل توجه نسبت جوانان بیکار، بی سواد و فاقد مهارت تا سال ۲۰۲۰
شاخص ۱.۶.۸	درصدی از جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله بیکار، بی سواد و فاقد مهارت (NEET ^۳).
شاخص ۲.۶.۸	نرخ بیکاری جوانان (۱۵-۲۴ ساله)
عنوان	توضیحات
هدف خرد ۷.۸	اتخاذ اقدامات فوری و موثر برای ریشه کن ساختن کار اجباری، برده‌داری مدرن، قاچاق انسان و ایمن بودن از تحریم‌ها و حذف بدترین اشکال کار کودکان از جمله سربازگیری و استفاده از کودکان سرباز، و تا سال ۲۰۲۵ پایان دادن به کار کودکان در تمامی اشکال آن.
شاخص ۱.۷.۸	درصد و تعداد کودکان کار ۱۲-۵ سال بر اساس گروه سنی و جنسیتی (به تفکیک بدترین اشکال کار کودکان)
شاخص ۲.۷.۸	تعداد افرادی که کار گرفته شده به صورت اجباری
هدف خرد ۸.۸	حمایت از حقوق نیروی کار و ترویج محیط کار امن و مطمئن برای همه کارگران شامل کارگران مهاجر، به ویژه زنان مهاجر، و کسانی که دارند.
شاخص ۱.۸.۸	تصویب و اجرای تعهدات بنیادی سازمان جهانی کار و استانداردهای بین‌المللی کار و حقوق بشر مربوطه
شاخص ۲.۸.۸	نرخ فراوانی آسیب‌های شغلی کشنده و غیرکشنده و زمان از دست رفته به علت آسیب‌های شغلی بر اساس جنسیت
هدف خرد ۹.۸	تدبیر و اجرای سیاست‌هایی برای ترویج گردشگری پایدار به منظور ایجاد شغل و ترویج فرهنگ و محصولات محلی تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۹.۸	سهم گردشگری از تولید ناخالص داخلی ^{۲۴}
شاخص ۲.۹.۸	مصرف گردشگری ^{۲۵}

هدف خرد ۸.۱۰. هدف تقویت ظرفیت موسسات مالی داخلی برای ترغیب و توسعه دسترسی به خدمات بانکی و بیمه و خدمات مالی برای همه	
شاخص ۸.۱۰.۱. گرفتن اعتبار: فاصله تا حد ^{۲۶}	
شاخص ۸.۱۰.۲. تعداد شعب بانک های تجاری و دستگاه های خودپرداز به ازای هر ۱۰۰۰۰۰ بزرگسال	
هدف خرد ۸. a. افزایش کمک برای حمایت تجاری برای کشورهای در حال توسعه، به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته، از جمله از طریق چارچوب جامع پیشرفته برای کمک رسانی فنی در حیطه تجارت به کشور کمتر توسعه یافته	
شاخص ۸. a. ۱. تکامل در روندهای کمک رسانی برای پایبندی به تعهدات تجاری و پرداخت ها	
هدف خرد ۸. b. توسعه و عملیاتی کردن یک استراتژی جهانی برای اشتغال جوانان و اجرای پیمان مشاغل جهانی ILO (سازمان بین المللی کار) تا سال ۲۰۲۰	
شاخص ۸. b. ۱. مجموع هزینه های دولت ها در برنامه های تامین اجتماعی و اشتغال به عنوان درصدی از بودجه های ملی و تولید ناخالص داخلی	
آرمان ۹. ایجاد زیرساخت های تاب آور، ارتقاء صنعتی فراگیر و پایدار و پرورش خلاقیت ها و نوآوری	
هدف خرد ۹.۱. توسعه زیر ساخت های با کیفیت، قابل اعتماد، پایدار و تاب آور، از جمله زیر ساخت های منطقه ای و فرامرزی، برای حمایت از توسعه اقتصادی و رفاه بشر، با تمرکز بر دسترسی مقرون به صرفه و عادلانه برای همه.	
شاخص ۹.۱.۱. درصد سهم افراد استخدام شده در زیر ساخت های کسب و کار (مشاوره، حسابداری، فناوری اطلاعات و سایر خدمات کسب و کار) از کل مشاغل	
شاخص ۹.۱.۲. حمل و نقل هوایی، جاده ای و ریلی (بر حسب میلیون نفر مسافر و تن- کیلومتر و درصدی از جمعیت با دسترسی به تمام جاده های فصلی)	
هدف خرد ۹.۲. ترویج صنعت فراگیر و پایدار و افزایش قابل توجه سهم صنعت از اشتغال و تولید ناخالص داخلی، هم راستا با شرایط ملی، و دو برابر شدن سهم آن در کشورهای کمتر توسعه یافته تا سال ۲۰۳۰	

شاخص ۱.۲.۹	MVA (درصد سهم رشد سرانه تولید ناخالص داخلی)
شاخص ۲.۲.۹	اشتغال در بخش تولید (سهم از اشتغال کل و درصد رشد)
هدف خرد ۳.۹	افزایش دسترسی صنایع کوچک و سایر کسب و کارها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، به تسهیلات مالی از جمله وام و اعتبار مقرون به صرفه و ادغام آن‌ها در زنجیره ارزش‌ها و بازارها
عنوان	توضیحات
شاخص ۱.۳.۹	درصد سهم (M) ارزش افزوده صنایع کوچک مقیاس از ارزش افزوده کل صنایع
شاخص ۲.۳.۹	درصد (M) SMEs با یک وام یا سطح اعتبار
هدف خرد ۴.۹	ارتقاء زیرساخت‌ها و مقاوم‌سازی صنایع به منظور پایدار سازی آنها، همراه با افزایش بهره‌وری مصرف منابع و عمدتاً اتخاذ فن‌آوری‌ها و فرایندهای صنعتی پاک و سازگار با محیط زیست، و انجام اقداماتی از طرف تمامی کشورها مطابق با قابلیت‌های مربوطه شان تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۴.۹	شدت مواد استفاده شده در هر واحد از ارزش افزوده (دلار بین‌المللی)
شاخص ۲.۴.۹	شدت انرژی به ازای هر واحد از ارزش افزوده (دلار بین‌المللی)
هدف خرد ۵.۹	افزایش تحقیقات علمی، ارتقاء قابلیت‌های فنی بخش‌های صنعتی در همه کشورها، به ویژه در کشورها در حال توسعه، از جمله تشویق به نوآوری و افزایش قابل توجه تعداد نیروهای بخش تحقیق و توسعه به ازای هر یک میلیون نفر و افزایش قابل توجه هزینه‌های تحقیق و توسعه در بخش دولتی و خصوصی تا سال ۲۰۳۰
شاخص ۱.۵.۹	اشتغال و هزینه‌های صرف شده در حوزه تحقیق و توسعه
شاخص ۲.۵.۹	درصد سهم ارزش افزوده صنایع با تکنولوژی متوسط و بالا از کل ارزش افزوده

هدف خرد ۹.a. تسهیل توسعه زیرساخت های پایدار و تاب آور در کشورهای در حال توسعه از طریق افزایش حمایت های مالی، تکنولوژیکی و فنی از کشورهای آفریقایی، کشورهای کمتر توسعه یافته، کشورهای در حال توسعه محصول در خشکی و ایالات در حال توسعه جزایر کوچک	
شاخص ۹.a.۱. میزان اعتبارات سالانه تخصیص داده شده به پروژه های زیربنایی (بر مبنای دلار بین المللی)	
شاخص ۹.a.۲. درصد سهم وام های زیرساختی از کل وام ها	
هدف خرد ۹.b. حمایت از توسعه تکنولوژی داخلی، پژوهش و نوآوری در کشورهای در حال توسعه از جمله از طریق ایجاد جو سیاسی مساعد برای تنوع بخشی درون صنعتی و افزودن ارزش به کالاها	
شاخص ۹.b.۱. ارزش تجمیعی تمامی مکانیسم های حامی تکنولوژی و نوآوری (به دلار بین الملل و از تولید ناخالص داخلی)	
شاخص ۹.b.۲. ارزش تجمیعی هزینه های صرف شده برای تنوع بخشی و ابزارهای سیاسی و مکانیزم های به کار گرفته شده برای ایجاد ارزش افزوده (به دلار بین الملل و از تولید ناخالص داخلی)	
هدف خرد ۹.c. افزایش قابل توجه دسترسی به فناوری اطلاعات و ارتباطات و تلاش برای فراهم کردن دسترسی جهانی و مقرون به صرفه به اینترنت در کشورهای کمتر توسعه یافته تا سال ۲۰۲۰	
شاخص ۹.c.۱. اندازه گیری کیفیت پهنای باند ثابت و سیار از طریق متوسط سرعت دانلود	

(Footnotes)

- 1-Proportion of population below \$1.25 per day
- 2-Multidimensional Poverty Index
- 3-Least developed country
- 4-Prevalence of Undernourishment
- 5-Food Insecurity Experience Scale
- 6-Ex-situ crop collection indicator
- 7-Agriculture Orientation Index
- 8-Indicator of Price Anomalies
- 9-World Health Organization Framework Convention
- 10-Completion rate
- 11-Early Childhood Development Index
- 12-Technical Vocation Education and Training
- 13-small island developing States
- 14- International Conference on Population and Development
- 15-Beijing Platform
- 16-Information and Communication Technologies
- 17-Improved Water Resources Managemen
- 18-Green House Gasses